

BROSZURA

Mieszaj i łącz terminy

Znajomość słów kluczowych

JUDAIZM	
SEMICKI	
SYJONIZM	
ANTYJUDAIZM	
ANTYSEMITYZM	
ANTYSYJONIZM	

Mieszaj i łącz terminy

Znajomość słów kluczowych

JUDEOFOBIA	
LUDOBÓJSTWO	
ŻYD	
ŻYDOWSKOŚĆ	
RUCH BDS	
INTERSEKCYJALNOŚĆ	

BROSZURA

Mieszaj i łącz definicje

JUDAIZM	Zasady judaizmu uważanego za pierwszą religię monoteistyczną spisane są w Tanachu, trzyczęściowej księdze o charakterze religijnym, na którą składają się Tora (tzw. Pięcioksiąg Mojżeszowy), Newiim (Księgi Prorockie) oraz Ketuwim (Pisma). Za początek tej religii przyjmuje się przymierze Boga z Abrahamem, które zostało zawarte ok. 2000 p.n.e. Jest to więc jedna z najstarszych religii na świecie. Z tego względu judaizm wpłynął na wyznania, które ukształtowały się później, jak chrześcijaństwo, islam czy bahaizm. Najważniejszą religijną zasadą judaizmu jest wiara w jednego, wszechmogącego, wszechobecnego, łaskawego i przekraczającego ludzkie wyobrażenia Boga, twórcę i suwerena wszechświata. Żydzi wierzą, że Bóg zawarł przymierze z Hebrajczykami, a później objawił swoje prawa i przykazania Mojżeszowi na górze Synaj. Jego objawienia przyjęły formę Tory. Ponadto Żydzi uważają siebie samych za potomków Hebrajczyków. W judaizmie kluczowej władzy nie dzierży jedna osoba — zamiast tego społeczeństwo regulują święte pisma i tradycje. Praktykowanie tradycji opiera się na analizie oraz przestrzeganiu praw i przykazań boskich według zapisów w Torze i objaśnień w Talmudzie. Obecnie na świecie żyje 15 milionów Żydów. Pod względem liczby wyznawców religii na świecie, judaizm plasuje się na 11. miejscu.
SEMICKI	Termin ten odnosi się dosłownie do grupy języków wywodzących się z obszaru obecnie nazywanego Bliskim Wschodem. Wśród takich języków wymieniamy hebrajski, arabski, aramejski, etiopski czy erytrejski. Samo słowo pochodzi od imienia syna Noego, Sema, i odnosi się do jego biblijnych potomków. W odniesieniu do rodziny języków po raz pierwszy zastosowano ten termin pod koniec XVIII wieku.
SYJONIZM	Słowo to pochodzi od starodawnej nazwy Jerozolimy i Ziemi Izraela. Z końcem XIX wieku nazwy tej zaczęto używać w odniesieniu do popierania idei żydowskiego państwa narodowego. Zakładała ona założenie państwa żydowskiego na obszarze określanym w starożytności jako Ziemia Izraela. Po raz pierwszy termin ten w tym rozumieniu został użyty przez Nathana Birnbauma, austriacko-żydowskiego dziennikarza. Po powstaniu Państwa Izraela w 1948 roku słowo to zaczęło oznaczać popieranie Izraela, w szczególności jako państwa żydowskiego. Ostatnio czasami używa się go w znaczeniu pejoratywnym, przy atakowaniu Żydów. Niektórzy historycy twierdzą, że czasem stosuje się ten termin zamiast słowa „Żyd”, co ma być formą eufemizmu, służącą ukryciu antysemickiego charakteru danej wypowiedzi. Na wczesnym etapie krzewienia syjonizmu padło kilka propozycji wysiedlenia Żydów poza Europę, ale każda z nich została finalnie odrzucona lub spełzła na niczym. Debatowanie nad takimi propozycjami pomogło jednak określić naturę i charakter tego ruchu.
ANTYJUDAIZM	Termin ten odnosi się do wrogości wobec praktykowania judaizmu jedynie z przyczyn wyznaniowych. Argumenty przeciwko judaizmowi opierają się na przekonaniach przeciwnych do żydowskiej religii, jak to, że Jezus był Mesjaszem. Antyjudaizm odnosi się do wrogości wobec żydowskości jako tożsamości religijnej czy do przekonań teologicznych, podczas gdy antysemityzm opiera się na niechęci do Żydów z uwagi na ich przynależność rasową oraz etniczną.

Mieszaj i łącz terminy

Mieszaj i łącz definicje

ANTYSEMITYZM	Termin ten stworzył niemiecki dziennikarz Wilhelm Marr, gdy użył go w swoim opublikowanym w 1879 roku pamflecie zatytułowanym „Droga do zwycięstwa germanizmu nad judaizmem”. Pojęcie to opiera się na teoriach rasistowskich. Z czasem przedrostek „anty” w połączeniu ze słowem „semicki” utworzył przymiotnik, który oznaczał coś antyżydowskiego. Międzynarodowy Sojusz na rzecz Pamięci o Holokauście (IHRA) sformułował ciesząc się szerokim poparciem definicję antysemityzmu: „Antysemityzm to określone postrzeganie Żydów, które może się wyrażać jako nienawiść do nich. Antysemityzm przejawia się zarówno w słowach, jak i czynach, skierowanych przeciwko Żydom lub osobom, które nie są Żydami, a także przeciw ich własności, instytucjom i obiektom religijnym”.
ANTYSYJONIZM	Słowo to powstało po tym, jak odrzucono uznanie istnienia państwa żydowskiego, niezależnie od sporu wokół kwestii Autonomii Palestyńskiej. Przed powstaniem Państwa Izrael takie stanowisko wyrażało wielu Żydów, szczególnie tych religijnych, którzy uważali, że tylko Mesjasz posiada uprawnienia, by założyć państwo żydowskie. Sytuacja ta uległa jednak zmianie po Holokauście, gdy oczywista stała się potrzeba zapewnienia Żydom bezpiecznego schronienia. Termin antysyjonizm odnosi się do krytyki wobec Izraela i kwestionuje jego prawo do istnienia, jednak swoim znaczeniem obejmuje także obarczanie Państwa Izrael odpowiedzialnością za działania, z którymi nie miał nic wspólnego, jak choćby wojna w Iraku. Antysyjonizm, pogląd napędzany teoriami spiskowymi, w których czarnymi charakterami są Żydzi czy syjoniści, ma potencjał płynnego przejścia w antysemityzm. Obecnie niektórzy antysemita używają tego terminu, aby sprawiać wrażenie zachowywania poprawności politycznej.
JUDEOFOBIA	Judeofobia to dosłownie „strach przed Żydami” czy „strach przed judaizmem”. Autorem tego terminu, użytego po raz pierwszy z końcem XIX wieku, jest rosyjsko-polski myśliciel Leon Pinsker. Ponownie użył go na początku XXI wieku Pierre-André Taguieff, politolog i filozof. Ta nowa forma antysemityzmu pojawiła się po Holokauście i może przybierać trzy formy: • negacji czy relatywizowania Holokaustu, • „antysyjonizmu”, gdy albo obwinia się wszystkich Żydów o politykę Państwa Izrael, albo przypisuje się mu winę za złe polityczne decyzje, których nie podjęło, • porównywania zbrodni, jakich doświadczyli Żydzi, z tymi, których się dopuścili (również w odniesieniu do części Żydów). Takie antyżydowskie nastawienie czy zachowania wynikają z pomieszania znaczeń pojęć „Żydzi”, „Hebrajczycy” i „syjoniści”.

BROSZURA

Mieszaj i łącz terminy

Mieszaj i łącz definicje

LUDOBÓJSTWO

Termin, który pojawił się po raz pierwszy w 1944 roku, a jego autorem jest Rafał Lemkin, profesor prawa międzynarodowego Uniwersytetu Yale. Zwrot powstał z myślą o „określeniu praktyk wojennych nazistowskich Niemiec”. Oznacza on „zagładę grupy narodowej czy etnicznej”. Słowo to powstało z połączenia greckiego *genos* („pochodzenie”, „gatunek”) oraz łacińskiego przyrostka *cide* (*cadere*, czyli „zabić”). „Ludobójstwo” odnosi się do każdego czynu, za którym stoi chęć celowej zagłady „grupy narodowej, etnicznej, rasowej czy wyznaniowej”. Jest ono wymierzone przeciwko grupie narodowej jako jednostce, a działania w ramach jego popełniania uderzają w poszczególne osoby — nie z uwagi na ich poszczególne cechy, ale z racji ich przynależności do grupy narodowej. Aby można było mówić o tym, że ludobójstwo miało miejsce, muszą zostać spełnione trzy warunki, określone w Artykule 2 uchwalonej w 1948 roku Konwencji ONZ w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa:

- ✓ Ofiary zaliczają się do „grupy narodowej, etnicznej, rasowej lub wyznaniowej”.
- ✓ Członkowie tej grupy są mordowani lub prześladowani za przynależność do niej, bez względu na środki zastosowane do osiągnięcia tego celu
- ✓ Ludobójstwo jest zaplanowaną, masową zbrodnią popełnianą przez osoby sprawujące władzę w państwie, w ich imieniu lub za ich wyraźnym lub dorozumianym przyzwoleniem.

ŻYD

Według Biblii Hebrajczycy są potomkami Abrahama, potomka Ebera (zwanego też Heberem), który sam był z kolei potomkiem Sema, pierworodnego syna Noego. Bóg dał na imię Izrael wnukowi Abrahama, Jakubowi. On z kolei miał dwunastu synów, którzy zostali patriarchami dwunastu plemion. To wtedy Hebrajczycy stali się Izraelitami. Słowo „Żyd” wywodzi się z czasów niewoli babilońskiej (587 r. p.n.e.).

Ok. 1000 roku p.n.e. król Dawid zjednoczył plemiona Izraela, odnosząc zwycięstwo nad Filistynami. Jerozolima została stolicą królestwa, a Salomon, syn Dawida, wybudował Pierwszą Świątynię (po raz pierwszy zburzył ją król babiloński Nabuchodonozor II w 597 r. p.n.e., odbudował w I w. Herod a ponownie legła w gruzach w 70 r. za sprawą Rzymian). Jednak wraz ze śmiercią Salomona w 931 r. p.n.e. królestwo zostało podzielone na dwie części: północną nazwano królestwem Izraela, a południową — królestwem Judy. W pierwszym odmówiono uznania władzy potomków Dawida, a mieszkańców drugiego nazywano Judejczykami albo Żydami.

Ok. 720 r. p.n.e. królestwo Izraela musiało uznać zwierzchnictwo Asyryjczyków, a w roku 587 p.n.e. królestwo Judy zostało pokonane przez Nabuchodonozora. To właśnie wtedy rozpoczął się okres niewoli babilońskiej, którego doświadczył deportowany lud. To wtedy też nazwa „Żydzi” zaczęła oznaczać starożytnych Hebrajczyków czy Izraelitów. Termin „Izraelita” pojawił się ponownie w XIX wieku w formie sprzeciwu wobec słowa „Żyd”, uważanego wówczas za pejoratywne. Dziś „Żyd” oznacza każdego przedstawiciela ludności żydowskiej, w tym konwertytów na judaizm. Zgodnie z żydowskim prawem żydowskość wyczerpuje fakt posiadania matki Żydówki. Termin ten niekoniecznie oznacza przynależność religijną, ale przyjęcie wspólnej historii i kwestii kulturowych.

Mieszaj i łącz terminy

Mieszaj i łącz definicje

ŻYDOWSKOŚĆ	Żydowskość to zestaw kryteriów, które nadają komuś żydowską tożsamość, co z kolei uznaje się za wynik procesu, który trwał wiele tysięcy lat. Wszystko zaczyna się od pochodzenia etnicznego: powstał naród utworzony na danym terytorium cechujący się własnymi zwyczajami i wierzeniami pozwalającymi mu przetrwać mimo asymilowania się z narodami, które odnosiły nad nim zwycięstwo. Jednak migracje tego narodu po utracie suwerenności przyczyniły się do rozpowszechniania się zwyczajów i kultur pod wpływem środowiska. Choć rozproszone, społeczności te zdołały utrzymać swoją tożsamość i przekonania skupione wokół kultuwowania rytuałów i wierzeń ich przodków, jak też dzięki bardziej lub mniej żarliwym nadziejom na odzyskanie swojej narodowej suwerenności. Niemniej epoka oświecenia i idąca za nią nowoczesność kolejny raz rozbiły tę jedność na wiele form praktykowania judaizmu. Powstało także wiele poglądów na miejsce Żydów wśród narodów, jak i poglądów na samo Żydostwo. Poza różnymi kategoriami związanymi z religią, narodowością, kulturą, pochodzeniem etnicznym czy polityką na tożsamość Żydów wpływa też sposób postrzegania Żydów przez inne narody.
RUCH BDS	W 2005 roku propalestyńscy aktywiści na całym świecie zaczęli nawoływać do „bojkotu, dezinvestycji oraz sankcji wobec Izraela”. Ruch ten, inspirowany południowoafrykańskim bojkotem z lat 80. XX wieku, nazwano w skrócie BDS. W jego ramach wielokrotnie nawoływano do bojkotowania izraelskich przedsięwzięć, a także tych, które prowadziły działalność w osiedlach żydowskich czy na zajmowanych przez Izrael terytoriach. Osoby popierające BDS nie są z zasady antysemitami i często kierują się dobrymi intencjami, obawiając się o ludzi zamieszkujących terytoria palestyńskie. Jednocześnie niektóre z celów wyznaczonych przez ruch BDS noszą znamiona antysemityzmu. Przykładem jest choćby sprzeciw wobec istnienia Izraela jako państwa żydowskiego. Takie stanowisko odbiera narodowi żydowskiemu uniwersalne prawo do samostanowienia. Często kampanie BDS nasilają napięcie pośród społeczności, szczególnie na kampusach uczelni wyższych. Może to skutkować prześladowaniem czy zastraszaniem Żydów czy organizacji żydowskich, bez względu na ich obywatelstwo czy poglądy na temat izraelskiej polityki. To z kolei może tworzyć środowisko, w którym można swobodnie wyrażać antysemityczne opinie. Obecność antyżydowskich argumentów, obrazów czy narracji w kampaniach BDS nie jest rzadkością, a służą izolacji i demonizacji Izraela.
INTERSEKCYJALNOŚĆ	Intersekcyjność to koncept teoretyczny, podejście analityczne oraz narzędzie prawne i polityczne. Służy do wyrażania różnych poziomów doświadczanych przez każdego człowieka korzyści, jak i wad, wynikających z systemów społecznych i strukturalnych. Systemy te to m.in. rasizm/kolonializm, kapitalizm czy patriarchy, a także zjawiska z nich wynikające: klasizm, homofobia, transfobia, cisseksizm, heteroseksizm, ableizm oraz wszystkie pozostałe formy ucisku. Intersekcyjność to rozważania na temat zależności występujących w tym samym czasie między kategoriami społecznymi na wielu poziomach.

BROSZURA

Mieszaj i łącz terminy

Więcej definicji

Nietolerancja to brak woli, by zaakceptować występowanie różnic, np. o charakterze religijnym, etnicznym czy rasowym. Cechuje osoby o wąskich horyzontach myślowych, które nie chcą przyjąć do wiadomości czy rozważyć poglądów, opinii czy przekonań różnych od własnych.

Stereotyp (koncept) to przykład nadto uproszczonego uogólnienia przypisywanego całej grupie osób, bez względu na poszczególne różnice między tymi osobami. Stereotypy są przekazywane, głoszone i rozpowszechniane w naszej przestrzeni społecznej (w tym w mediach), naszych rodzinach i społecznościach. Choć nie zawsze mają charakter negatywny, wpływ stereotypów zawsze jest niekorzystny, a one same są bliskie dyskryminacji.

Uprzedzenie (nastawienie) to negatywna czy wroga postawa wobec osoby czy grupy ludzi, ukształtowana z braku prawdziwych informacji oraz na podstawie negatywnych stereotypów. Uprzedzenie wynika ze stereotypów i może prowadzić do dyskryminacji.

Dyskryminacja (jako działanie) to niesprawiedliwe traktowanie osoby czy członków jakiejś grupy wynikające ze stereotypów oraz uprzedzeń. Osoby dyskryminowane są traktowane inaczej z powodu ich pochodzenia, środowiska, w którym żyją, przekonań i innych kwestii. Niesprawiedliwość, której doświadczają, wynika z przekonania, że nie posiadają takich samych praw czy też nie są godne równego traktowania. Dyskryminacja może przejawiać się w życiu społecznym i zawodowym, w dostępie do edukacji czy mieszkań, a także na tle politycznym. Dyskryminacja może być pozytywna lub negatywna, mieć charakter bezpośredni lub pośredni.

Do dyskryminacji pozytywnej dochodzi wtedy, gdy dana osoba doświadcza lepszego traktowania z uwagi na przynależność do danej grupy czy kategorii.

O dyskryminacji negatywnej mówimy wtedy, gdy dana osoba doświadcza niesprawiedliwego traktowania, bo należy do danej grupy czy kategorii.

Dyskryminacja bezpośrednia zachodzi, gdy ktoś doświadcza gorszego traktowania niż pozostałe osoby w podobnych okolicznościach. Formami dyskryminacji bezpośredniej są zniewagi na tle religijnym czy ataki rasistowskie.

Dyskryminacja pośrednia ma miejsce wtedy, gdy z pozoru neutralne działanie, polityka czy kryterium działają na niekorzyść członków konkretnej grupy. Przykłady: polityka działająca na niekorzyść szkół w dzielnicach zamieszkiwanych przez mniejszości etniczne, co przekłada się z kolei na ogólnie gorszy dostęp do edukacji, polityka zakazująca pracownikom noszenia nakryć głowy w miejscu pracy, tym samym wykluczająca członków społeczności Sikhów (turbany), muzułmanki (chusty) czy żydów płci męskiej (jarmułki).

Antydyskryminacja odnosi się do wszelkich działań służących zwalczaniu dyskryminacji. Wśród nich mogą być dyskryminacja pozytywna, legislacja, programy edukacyjne i zwiększające świadomość, działanie zbiorowe, czy lobbying.

Rasizm to przekonanie wyższości jednej z ras nad pozostałymi. Pogląd ten prowadzi do uprzedzeń i dyskryminacji. Rasizm może przejawiać się na różne sposoby, w tym jako rasizm instytucjonalny (przepisy prawa), rasizm ekonomiczny (ubóstwo, gettoizacja), czy rasizm kulturowy (przedstawianie w negatywnym świetle czy brak widoczności w mediach).

Antyrasizm dotyczy grup, praktyk czy wytycznych zmierzających do zwalczania czy zwalczania rasizmu. Celem antyrasizmu jest stworzenie równościowego społeczeństwa, gdzie nie ma miejsca na uprzedzenia czy dyskryminację. Idea antyrasizmu mówi, że należy ustalić przyczyny rasizmu, a następnie rozprawić się z nimi poprzez zmiany polityczne, ekonomiczne oraz społeczne.

Mieszaj i łącz terminy

Więcej definicji

Ksenofobia to strach czy nienawiść wobec każdego uznawanego za kogoś obcego. Podobnie jak rasizmu, ksenofobii używa się do usprawiedliwiania wykluczenia społecznego, dyskryminacji oraz prześladowania osób oraz grup osób określanych jako obcy.

Etnocentryzmem nazywamy postawę polegającą na ocenianiu odmiennej kultury przez pryzmat standardów obowiązujących we własnej. Jest to również przekonanie, że własna kultura jest lepsza od innych w jakiś sposób czy pod każdym względem.

Eurocentryzm polega na postrzeganiu świata z perspektywy europejskiej, z domniemanym przekonaniem — niekoniecznie świadomym — o wyższości kultury europejskiej (a bardziej ogólnie zachodniej) nad pozostałymi. Eurocentryzm jest rodzajem etnocentryzmu.

Wolność religijna to swoboda wyznawania i praktykowania dowolnej religii lub braku przynależności do jakiegokolwiek grupy wyznaniowej.

Mianem **świeckiego** określamy coś, co nie ma charakteru religijnego, nie jest związane z kościołem, synagogą, meczetem, świątynią, pagodą czy inną instytucją religijną. Człowiek może być osobą świecką i nadal identyfikować się z daną grupą religijną czy kulturową.

Wielokulturowość oraz **pluralizm kulturowy** to terminy opisujące współistnienie w danym miejscu wielu kultur bez dominacji jednej nad drugą. Oczywiście w przypadku terminów występują pewne niuanse. Można używać ich w ramach modeli opisujących rzeczywistość, ale i do określania ruchów politycznych czy społecznych. Konotacje utożsamiane z takimi ruchami różnią się w zależności od kraju, tym samym nie pozwalając na dalsze rozwinięcie tej definicji w kontekście europejskiej.

Dialogiem międzykulturowym nazywamy proces otwartej i opartej na wzajemnym szacunku wymiany, do której dochodzi pomiędzy osobami, grupami czy organizacjami o odmiennym pochodzeniu kulturowym czy różnych poglądach. Na różne cele dialogu międzykulturowego składają się m.in. rozwijanie lepszego zrozumienia różnych praktyk i perspektyw, zwiększenie udziału (czy wolność do podejmowania własnych decyzji), dbałość o jakość oraz uwydatnianie procesów twórczych w ramach współpracy. Dialog międzykulturowy zwykle ma miejsce w neutralnym środowisku, gdzie dokłada się starań, by pokonać wszelkie dysproporcje we władzy w odniesieniu do grup większościowych i mniejszościowych.

Dialog międzyreligijny stanowi proces, którego kluczowym elementem jest dialog członków różnych społeczności wyznaniowych. Może odbywać się w warunkach formalnych, między przywódcami społeczności religijnych, lecz również nieformalnie, między zwykłymi członkami różnych społeczności wyznaniowych. Zwykle taki rodzaj interakcji ma cele podobne do dialogu międzykulturowego (patrzy wyżej).

Żydowskie obrzędy i rytuały

Zdjęcie: Wikimedia Commons

1. Obrzezanie

Rytuał *brit mila* ma miejsce 8 dni po narodzinach dziecka płci męskiej. Obrzezanie stanowi formę zawarcia przez dziecko przymierza z Abrahamem, którego uważa się za pierwszego Żyda. Matka podaje noworodka sandakowi (ojcu chrzestnemu) z pomocą krewnego lub przyjaciela rodziny. Zwykle rolę sandaka pełni obecny na ceremonii i trzymający dziecko członek rodziny, a w tym czasie mohel, specjalizujący się w obrzezaniu, dopełnia rytuału. Następnie sandak podaje noworodka ojcu dziecka i wspólnie odmawiają modlitwę. Obecny zostaje ogłoszone imię dziecka. Czasami hebrajskie imię różni się od zwyczajnego imienia.

2. Zeved habat, czyli nadanie imienia dziewczynce

Po narodzinach żydowskiej dziewczynki ogłoszone zostaje jej imię. Często ma to miejsce w synagodze i towarzyszy temu ceremonia.

Czasami uroczystość tę nazywamy *brit bat* („przymierze córki”) czy *britah* (żeńska forma słowa *brit*, oznaczającego przymierze). Jeszcze inna nazwa to *simchat bat* („radość dziewczynki”) czy *zeved bat* („dar córki”).

Rytuał, do którego dochodzi w trakcie tej uroczystości, jest mniej restrykcyjny niż w przypadku obrzezania. W jej trakcie nie tylko nadaje się imiona córkom, ale też spożywa uroczysty posiłek, odczytuje fragmenty Tory i innych ksiąg oraz śpiewa pieśni. Termin ceremonii również może być różny, tzn. od kilku dni do kilku miesięcy po narodzinach dziecka.

Rytuał w trakcie tej uroczystości nie przebiega tak ściśle, jak przy obrzezaniu. Nie tylko nadaje się bowiem imiona córkom, ale też spożywa uroczysty posiłek, odczytuje fragmenty Tory i innych ksiąg oraz śpiewa pieśni. Termin ceremonii również może być różny, tzn. od kilku dni do kilku miesięcy po narodzinach.

Żydowskie obrzędy i rytuały

3. *Pidyon haben* („wykupienie pierworodnego syna”)

Przykazanie (micwa) pidyon haben, czyli „wykupienie pierworodnego syna”), odbywa się nie wcześniej, niż po pierwszych 31 dniach życia dziecka. Stanowi „wykupienie pierworodnego syna od kohena”. (Księga Liczb 18, 15) Choć przykazanie to jest nieco złożone, postaramy się je wyjaśnić: Początkowo Bóg przekazał funkcję kohena (kapłana) najstarszemu synowi w każdej żydowskiej rodzinie, by ten reprezentował ich w Świątyni. (Księga Wyjścia 13, 1-2, Księga Wyjścia 24, 5, komentarz autorstwa Rasziego) Wtedy wydarzyła się sprawa złotego cielca. Gdy Mojżesz zszedł z góry Synaj i zobaczył to na własne oczy, zniszczył tablice prawa i postawił ludziom ultimatum: „Wybierajcie! Pan albo bożek” („Kto jest za Panem, do mnie!”, Księga Wyjścia 32, 26). Tylko synowie Lewiego stanęli po stronie Boga („przyłączyli się do niego wszyscy synowie Lewiego”, Księga Wyjścia id.). Wtedy Bóg postanowił, że najstarsi synowie z każdej rodziny zostaną tym samym pozbawieni statusu kohena, a prawo do kapłaństwa będą mieli tylko synowie Lewiego. (Księga Liczb 3, 11-12) Tutaj przechodzimy do przykazania pidyon haben. Z technicznego punktu widzenia, każdy najstarszy syn to potencjalny „kohen”, któremu nie wolno obejmować tego stanowiska. Należy go więc „zastąpić” kohenem spośród synów Lewiego. Z tego obowiązku ojciec dziecka może zostać zwolniony przez kohena, ale tylko, jeśli w ramach wymiany zaoferuje kapłanowi pięć srebrników. Za tym przykazaniem ukryty jest głębszy motyw, to jest upamiętnienie wyjścia z Egiptu, gdy Bóg zabił najstarszych synów Egipcjan i oszczędził tych, którzy pochodzili z hebrajskich rodzin. Ponieważ miłość do pierworodnego jest tak silna, to właściwy czas, by raz jeszcze przyznać, iż wszystko, co mamy, należy do Boga (Księga Liczb 3, 13).

4. Bar micwa / bat micwa

Publiczna celebrowanie osiągnięcia wieku dorosłego dla chłopców i dziewcząt nazywana jest odpowiednio bar micwą i bat micwą. Terminy te oznaczają: „syna/córkę przykazania” i odnoszą się zarówno do ceremonii, jak i do samej osoby, której dotyczy. Zwykle uroczystość ta ma miejsce w wieku lat 13 (chłopcy) i 12 (dziewczęta). Na ceremonii b'nei micwa (liczba mnoga) składa się odczyt fragmentu Tory. W ortodoksyjnych kręgach żydowskich odczyt ma miejsce jedynie w przypadku ceremonii chłopców. W przypadku dziewcząt uroczystość ta jest znacznie mniej wyszukana. Następnie ojciec lub rodzice nowego „dorosłego” wypowiadają słowa błogosławieństwa. Po ceremonii zwykle rodzina urządza przyjęcie, w trakcie którego bar/bat micwa otrzymuje podarunki.

BROSZURA

Żydowskie obrzędy i rytuały

5. Mykwa

Mykwą nazywamy zbiornik z bieżącą wodą zasilany źródłem naturalnym, jak rzeka czy jezioro. Jest wykorzystywany w żydowskich ceremoniach obmycia. Mykwy używa się przy różnych okolicznościach, takich jak: przyjęcie judaizmu, małżeństwo czy zakończenie miesiączki (wśród ortodoksyjnych i konserwatywnych Żydów). Członkowie społeczności chasydzkiej obmywają się w mykwie co tydzień, a nawet codziennie. Mykwa używana jest też do obmywania nowo nabytych przedmiotów. Osoby wchodzące do mykwy muszą całkowicie się w niej zanurzyć, ich włosy nie mogą być związane, i nie wolno im nosić żadnej biżuterii, odzienia czy nawet bandażu. Każda część ciała musi wejść w kontakt z wodą.

6. Małżeństwo

Zgodnie z zasadami judaizmu małżeństwa można zawierać wszędzie, jednak w niektórych społecznościach preferuje się zawieranie związków małżeńskich w synagodze. Ceremonii takiej przewodzi rabin lub inna uprawniona do tego osoba. Młodzi stają pod ślubnym baldachimem, noszącym nazwę chupy. Baldachim ten jest symbolem domu, który stworzy młoda para. Prowadzący uroczystość rabin wypowiada słowa błogosławieństwa, a para dzieli się kieliszkiem wina. Potem zostaje odczytana treść kontraktu małżeńskiego, czyli ketuby. Następnie pan młody obdarowuje oblubienicę obrączką. W wielu społecznościach panna młoda czyni to samo wobec świeżo poślubionego małżonka. Później uczestnicy ceremonii wypowiadają siedem błogosławieństw skierowanych do młodej pary. Na koniec pan młody zgodnie z tradycją tłucze kieliszek stopą, co ma przypominać zebranym o zburzeniu świątyni w Jerozolimie, gdyż, pomimo radości nowożeńców, na świecie wciąż jest wiele cierpienia. Po ślubie o charakterze religijnym zwykle następuje wesele lub wspólny posiłek. W niektórych społecznościach w trakcie tygodnia poprzedzającego ślub para odwiedza w ich domach rodzinę i przyjaciół, by wspólnie zjeść posiłek. W trakcie takich wizyt gospodarze błogosławia przyszłych nowożeńców.

Żydowskie obrzędy i rytuały

7. Pogrzeb / pochówek

Kiedy umiera członek społeczności żydowskiej, Żydzi odmawiają modlitwy. Ostatnią z nich jest szema, czyli główny tekst żydowskiej liturgii. Zwyczajem jest, by najdłużej jak to możliwe nie pozostawiać umierającego w samotności. Po śmierci ciało zmarłego jest obmywane i grzebane zgodnie z rytuałem. Przed ceremonią krewni zmarłego (rodzice, żona, bracia, siostry i dzieci) rozdzielają część swojej odzieży, co ma symbolizować ich rozpacz. Żydzi są chowani w bardzo prostych trumnach czy całunach, które symbolizują równość, jak też marność dóbr materialnych. Krewni zmarłego uczestniczą w pochówku rzucając ziemię do grobu, aż trumna zostanie nią pokryta. Uroczystość jest krótka i ma skromny charakter. Po pogrzebie najbliższa rodzina zmarłego obchodzi sziwę (shivah), czyli okres żałoby, który trwa siedem dni (w języku hebrajskim shivah oznacza „siedem”). W tym okresie żałoby muszą siedzieć na niskich krzesłach i nie mogą spoglądać w lustro, golić się, ani ścinać włosów.

Przyjaciele i dalsza rodzina dostarczają krewnym zmarłego żywność. Co wieczór odmawiane są modlitwy, a przez cały okres trwania żałoby musi palić się świeca. Członkowie rodziny nie uczestniczą w żadnych uroczystościach ani przyjęciach przez 30 dni od pochówku.

8. Mezuzah

Mezuzą nazywamy zwitek pergaminu ze spisnymi odręcznie wersami z Tory po hebrajsku. Jest on przytwierdzony do framug drzwi w żydowskich domach. W Księdze Powtórzonego Prawa (Pwt 6, 9) Bóg nakazuje Żydom wypisać przykazania na framugach swoich domów. Mezuzah stanowi wypełnienie tego polecenia.

Pergamin zapisany specjalnym piórem z czarnym tuszem zwija się i chowa w zdobionym pudełku ochronnym z dowolnego surowca, a potem całość przytwierdza się do framugi drzwi wejściowych.

BROSZURA

Żydowskie obrzędy i rytuały

9. Tefilin

Tefilin (od hebrajskiego *tefillah*, czyli „modlitwa”) czy też filakterie to dwa małe kwadratowe pudełka pokryte czarną skórą, w których znajduje się pergamin ze skóry zwierzęcej, przymocowany skórzanymi paskami. Pergamin jest zapisany wersami z Tory. Każdego ranka (od niedzieli do piątku) Żydzi muszą nosić te pudełka w trakcie odmawiania modlitwy. Jeden tefilin umieszczają na czole, a drugi przymocowują do lewego ramienia, by spoczywał przy sercu. Zwyczaj ten pochodzi z Księgi Powtórzonego Prawa (Pwt 6, 4-9): „Pozostaną w twym sercu te słowa, które ja ci dziś nakazuję. Wpoisz je swoim synom, będziesz o nich mówił, przebywając w domu, w czasie podróży, kładąc się spać i wstając ze snu. Przywiążesz je do twojej ręki jako znak”.

Zdjęcie: Wikimedia Commons

10. Seder Paschalny

Seder świętowany jest pierwszej i drugiej nocy święta Paschy (przypadającego na marzec lub kwiecień). Rodziny i przyjaciele gromadzą się wokół stołu, by czytać hagadę, opowiadanie o wyjściu Żydów z Egiptu.

Choć wiele żydowskich świąt odbywa się w synagodze, Seder celebrowany jest w domu. Ponadto zwyczajem jest zapraszanie gości, w tym nieznajomych i potrzebujących. W trakcie Sederu uczestnicy wypijają symboliczne cztery kieliszki wina, spożywają prażony chleb i dzielą się tradycyjnymi pokarmami, umieszczanymi na sederowym talerzu: solona woda (dla uczczenia hebrajskich niewolników), gorzkie zioła (symbol pamięci o tym, jak gorzkie było życie w Egipcie) oraz kość (upamiętnienie ofiary z paschalnego jagnięcia w czasach Świątyni w Jerozolimie). Ceremonia trwa do późnych godzin nocnych. Goście, wśród których bardzo ważną rolę pełnią dzieci, omawiają niektóre fragmenty hagady i śpiewają pieśni paschalne.

Żydowskie obrzędy i rytuały

Zdjęcie: Wikimedia Commons

11. Szabat

W świecie judaizmu szabat to cotygodniowy dzień wypoczynku trwający od zachodu w piątek do zachodu w sobotę. W judaizmie tydzień pracy odpowiada symbolicznie sześciu dniom stworzenia świata, zaś szabat symbolizuje siódmy dzień, w którym Bóg odpoczął. Praktykujący Żydzi zgodnie z tradycją nie pracują w szabat. Nie wolno im między innymi zawierać transakcji biznesowych, używać maszyn czy pisać.

Wielu Żydów uczestniczy wówczas w uroczystościach w synagodze.

Żydzi często spędzają szabat wśród rodziny i przyjaciół. Podawane są wówczas trzy tradycyjne potrawy: wieczerza szabatowa (w piątek), drugi posiłek szabatowy (w sobotę rano) oraz trzeci posiłek szabatowy (późnym sobotnim popołudniem).

Zdjęcie: Wikimedia Commons

12. Chanuka

Chanuka, inaczej Święto Świeć, trwa osiem dni, a uroczystości mają miejsce co roku na przełomie listopada i grudnia. Najważniejszy rytuał Chanuki polega na zapaleniu świecy umieszczonej w specjalnym świeczniku, czyli chanukiji. Codziennie zapala się jedną świecę tak, aby ostatnia zapłonęła ostatniego dnia Chanuki. Zgodnie ze zwyczajem spożywa się wtedy potrawy przyrządzone na oleju, jak pączki czy dania ziemniaczane. Święto to nie jest tak istotne jak inne żydowskie święta, gdyż nie wywodzi się z Biblii, a z późniejszego okresu w żydowskiej historii (2 w. p.n.e.). Obecnie w trakcie tych uroczystości dzieci otrzymują podarunki, co czyni Chanukę najbardziej zbliżonym do Nowego Roku i świąt Bożego Narodzenia żydowskim świętem (patrz J-Quiz).

BROSZURA

Żydowskie obrzędy i rytuały

Zdjęcie: Wikimedia Commons

13. Purim

Święto Purim często uważa się za żydowski odpowiednik karnawału. Święto przypada na wczesny etap wiosny i upamiętnia ocalenie perskich Żydów przed zagładą przez królową Esterę zgodnie z opisem w biblijnej Księdze Estery (znanej również pod nazwą *Megillat Ester*). Obchody, jak w przypadku wszystkich innych żydowskich świąt, rozpoczynają się o zachodzie słońca. To wtedy odczytywana jest w synagodze Księga Estery. W czasie tego święta Żydzi mają pić tak długo, aż nie będą w stanie odróżnić dobra od zła. W synagodze panuje radosny harmider, gdyż zgromadzeni kołaczą specjalnymi grzechotkami. Ponieważ zgodnie z treścią księgi Estera ukrywała swoją tożsamość Żydówki, Żydzi, szczególnie zaś dzieci, obchodzą to święto w przebraniach. Co więcej, przyjaciele wymieniają się podarkami czy jedzeniem (*mishloah manot*), a potrzebującym oferuje się jałmużnę czy świąteczny poczęstunek.

14. Alija

Żydzi postrzegają znaczenie Alija dwojako. Słowo może oznaczać akt wywołania do czytania Tory w synagodze, ale też Żyda przenoszącego się do Izraela.

Alija (w liczbie mnogiej: *aliyot*) to hebrajskie słowo oznaczające „wstąpienie”. W odniesieniu do „wstąpienia do Izraela”, pochodzi z Księgi Rodzaju (Rdz 50, 13), gdy po śmierci Jakuba jego synowie przenieśli ciało ojca z Egiptu do Kanaanu, by tam pochować go zgodnie z jego wolą.

Alija to też imigracja Żydów z diaspory do Ziemi Izraela (po hebrajsku *Erec Jisrael*). Obowiązujące w Państwie Izrael prawo powrotu daje Żydom i ich potomkom automatyczne prawa do zamieszkania w Izraelu, jak i obywatelstwo tego kraju. Ostatnie nasilenie się nastrojów antysemickich w Europie spowodowało, że coraz więcej Żydów decyduje się na aliję.

Żydowskie obrzędy i rytuały

15. Lekcje języka hebrajskiego

Hebrajski jest językiem Biblii i modlitwy żydowskiej, a od początków XX wieku językiem nowożytnym, którym mówi się w Izraelu. Język hebrajski zalicza się do języków semickich, którymi posługują się Żydzi, i jest jednym z najstarszych na świecie żywych języków. Alfabet hebrajski składa się z 22 liter, a tekst czyta się od prawej do lewej. Żydzi posługiwali się językiem hebrajskim (i aramejskim) w trakcie uroczystości modlitewnych, jednak nie w codziennych rozmowach. Eliezer Ben-Jehuda uważany jest za ojca nowożytnego języka hebrajskiego. To on rozwinął słownictwo nowożytnej wersji tego języka, wzbogacając go o słowa z odmian starożytnej i średniowiecznej, ale i tworząc nowe słowa. W roku 1922 hebrajski stał się jednym z urzędowych języków Brytyjskiego Mandatu Palestyny. Obecnie hebrajski to drugi obok arabskiego język urzędowy państwa Izrael. W żydowskich rodzinach spoza Izraela (w tzw. Diasporze) uczenie dzieci języka hebrajskiego jest powszechne i stanowi część formacji religijnej.

BROSZURA

J-Quiz Karta ćwiczeń (poziom początkujący)**Znajdź kogoś, kto...**

1. Słuchał kiedykolwiek muzyki w wykonaniu klezmera.	2. Zna wydarzenia <i>Nocy Kryształowej</i> .	3. Ma jakiekolwiek korzenie żydowskie.	4. Wie, na który dzień tygodnia przypada u Żydów dzień wypoczynku.	5. Wie, jak nazywamy podstawową funkcję religijną w judaizmie.
6. Zna nazwę nakrycia głowy, które noszą żydowscy mężczyźni.	7. Potrafi podać nazwę święta, w trakcie którego spożywa się praśny chleb.	8. Zna nazwę żydowskiego domu modlitwy.	9. Potrafi podać nazwisko sławnego Żyda.	10. Kiedykolwiek doświadczył uprzedzeń na tle wyznaniowym.
11. Wie, czym jest przestępstwo motywowane nienawiścią rasową.	12. Zna nazwę religii, w której urodził się Jezus.	13. Wie, kto zwrócił się do faraona słowami: „Wypuść mój lud”.	14. Zna nazwę świętej księgi judaizmu.	15. Potrafi podać nazwę ruchu religijnego w judaizmie.
16. Wie, jakie znaczenie ma żółta gwiazda.	17. Wie, z jakiego powodu Żydzi uciekli z Europy Wschodniej z końcem XIX wieku.	18. Kiedykolwiek odwiedził Izrael.	19. Potrafi narysować symbol judaizmu.	20. Wie, jakiego zwierzęcia nie mogą jeść Żydzi.
21. Wie, kogo do niewoli sprzedali w Egipcie jego bracia.	22. Wie, co kryje się za nazwą Jom Kipur.	23. Zna nazwę żydowskiego święta, które obchodzone jest w grudniu poprzez zapalenie świec.	24. Jadł tradycyjną żydowską potrawę.	25. Potrafi podać imię znanej żydowskiej postaci kobiecej opisanej na kartach Tanachu.

J-Quiz Karta odpowiedzi (poziom początkujący)

1. **Muzyka klezmerska** to tradycyjna muzyka żydowska, która narodziła się w XV wieku w środkowej i wschodniej części Europy obok muzyki romskiej, greckiej, rumuńskiej czy tureckiej. Ten gatunek muzyki często grany jest przez specjalizujące się w nim zespoły na weselach, podczas bar micw czy innych uroczystości.
2. **Kristallnacht**, czyli Noc Kryształowa czy też Pogrom Listopadowy), to zorganizowany przez nazistów pogrom w nocy z 9 na 10 listopada 1938 roku. Spustoszone wtedy 177 synagog, zniszczono 7500 sklepów należących do żydowskich właścicieli i zamordowano ponad 100 Żydów.
3. ~
4. Nazywany w judaizmie dniem odpoczynku **Szabat** rozpoczyna się w piątek o zachodzie słońca a kończy w sobotę, również o zachodzie słońca.
5. W judaizmie podstawową funkcję religijną pełni **rabin**, czyli w dosłownym tłumaczeniu oznacza „mój nauczyciel”.
6. **Jarmulka** to męskie nakrycie głowy noszone przez niektórych Żydów. Nosi się ją m.in. w synagodze.
7. **Pascha**, zwana również Pesach, to żydowskie święto, przypadające co roku w marcu i kwietniu. Symbolizuje koniec niewoli Izraelitów w Egipcie. W trakcie uroczystej wieczerzy sederowej, zwanej też seder, spożywa się macę, upamiętniając w ten sposób wyjście z Egiptu.
8. Żydowski dom modlitwy nazywamy synagogą. Nazwa ta pochodzi od greckiego słowa „synagoge”, oznaczającego miejsce zebrań. Inne stosowane nazwy to **Bejt ha-kneset** („dom zgromadzenia” w języku hebrajskim), **bejt tefillah** (po hebrajsku „dom modlitwy”), or **szul**, co w języku jidysz oznacza szkołę.
9. Sławny Żyd: w starożytności lub współcześnie. Przejdź do ćwiczenia „Kim jestem?”.
10. ~
11. **Przestępstwo motywowane nienawiścią rasową** to brutalne przestępstwo, przykład mowy nienawiści czy wandalizmu, motywowane wrogością wobec określonej grupy społecznej. To przestępstwo wyróżnia się na tle innych, które wynikają z przyczyn ekonomicznych czy osobistych zatargów.
12. Jezus urodził się i wychował jako praktykujący **Żyd**.
13. **Mojżesz** zwrócił się do faraona, by ten uwolnił jego lud.
14. Świętą księgę judaizmu nazywamy **Torą**.
15. Oto przykłady **ruchów religijnych w judaizmie**: reformowany (zwany też liberalnym), Masorti judaizm (w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie nazywany judaizmem progresywnym), ortodoksja, chasydyzm, nowoczesna ortodoksja, Chabad-Lubawicz.
16. Tam od września 1941 roku naziści kazali Żydom, którzy ukończyli 6. rok życia, nosić na ubraniach **żółte gwiazdy**. Podobne oznakowanie w przypadku Żydów wprowadził już w IX wieku ówczesny kalif Bagdadu. W średniowieczu praktyka przyjęła się również na zachodzie.

BROSZURA

J-Quiz Karta odpowiedzi (poziom początkujący)

17. Pod koniec XIX wieku Żydzi opuścili Europę Wschodnią, by uchronić się przed **pogromami** (powtarzającymi się antyżydowskich rozruchów na dużą skalę obejmujących niszczenie żydowskiego mienia i mordowanie Żydów).
18. ~
19. Symbolem judaizmu jest **Gwiazda Dawida** czy też **menora**, czyli siedmioramienny świecznik ustawiany w Świątyni za czasów jej istnienia.
20. Praktykujący Żydzi nie mogą spożywać **wieprzowiny**, ale i **mięsa królika, koniny** oraz **owoców morza**.
21. **Józef** to jeden z synów Jakuba. Został sprzedany do niewoli przez braci i trafił do Egiptu.
22. *Jom Kipur*, inaczej **Dzień Pokuty**, to najbardziej uroczysty dzień w żydowskim kalendarzu. Spędza się go na wspólnej modlitwie w synagodze i poszczeniu.
23. **Chanuka**, inaczej Święto Świąteł, obejmuje trwające osiem dni uroczystości obchodzone co roku na przełomie listopada i grudnia.
24. **Oto niektóre z tradycyjnych żydowskich potraw:** karp po żydowsku (*gefilte fisz*), maca (chleb praśny spożywany przede wszystkim w tygodniu Paschy), latke (placki ziemniaczane przygotowane na oleju i spożywane głównie w trakcie Chanuki), rosół z kulkami macowymi (zwanymi też *kneidlach*), jabłka z miodem (zjadane w żydowski nowy rok, czyli Rosz ha-Szana), makarony kugel (makarony jajeczne z rodzynkami), bajgle, hamantasze zwane też uszami Hamana (ciasteczka w kształcie trójkąta, jadane w święto Purim).
25. Przykłady **imion znanych postaci kobiecych opisanych w Tanachu**: Sara, Rebeka, Rachela, Lea, Maria, Estera, Hagar, Judyta, Rut, Debora.

J-Quiz Karta ćwiczeń (poziom zaawansowany)

Znajdź kogoś, kto...

1. Wie, w jakim wieku uznaje się, że młodzi Żydzi wchodzi w dorosłość.	2. Potrafi wyjaśnić, co oznacza termin <i>mezuz</i> .	3. Wie, na czym opiera się kalendarz żydowski.	4. Wie, który mamy rok według kalendarza żydowskiego.	5. Wie, jakie znaczenie mają w kulturze żydowskiej kobiety pełniące rolę tzw. matek rodu.
6. Wie, jak nazywamy chustę nakładaną przez Żydów na głowę lub ramiona w trakcie modlitwy.	7. Zna datę utworzenia państwa Izrael.	8. Wie, co kryje się za terminem <i>Jidysz</i> .	9. Wie, ilu żydów musi wziąć w ceremonii, by można było odczytać <i>Torę</i> na głos.	10. Wie, co kryje się za terminem <i>alija</i> .
11. Zna wydarzenia <i>Nocy Kryształowej</i> .	12. Potrafi wskazać, ile ksiąg składa się na <i>Torę</i> .	13. Wie, gdzie znajduje się <i>Ściana Płaczu</i> , nazywana również Murem Zachodnim.	14. Pamięta, od czego pochodzi słowo <i>Pesach</i> .	15. Wie, kogo żydowskie prawo określa mianem Żyda.
16. Wie, z ilu ramion składa się świecznik, którego używa się w trakcie <i>Chanuki</i> .	17. Wie, z jakiego powodu Żydzi uciekli z Europy Wschodniej z końcem XIX wieku.	18. Wie, jak często Żydzi obchodzą <i>szabat</i> .	19. Potrafi wskazać, który z dni w roku jest dla praktykujących Żydów dniem najświętszym.	20. Wie, skąd wywodzą się Żydzi <i>aszkenezyjscy</i> .
21. Poznał żydów pochodzących z różnych części świata.	22. Wie, co kryje się za nazwą <i>Rosz Haszana</i> .	23. Potrafi nazwać albo narysować literę hebrajskiego.	24. Wie, gdzie znajdował się Mojżesz w chwili przekazania mu treści dziesięciu przykazań.	25. Wie, co oznacza <i>koszerność</i> .

BROSZURA

E-Quiz Karta odpowiedzi (poziom zaawansowany)

1. Kiedy młodzi żydzi kończą **13 lat**, w trakcie uroczystości odbywającej się w synagodze stają się **bar micwa** lub **bat micwa** (odpowiednio syn lub córka przykazania). Młoda osoba podchodząca do ceremonii po raz pierwszy czyta Torę na głos.
2. **Mezuzą** nazywamy niewielkie drewniane pudełko, w którym znajduje się zwitek pergaminu z treścią Szemy, czyli tekstu głównego żydowskiej liturgii. Pudełko mocowane na prawej framudze drzwi wejściowych na pamiątkę pomazania drzwi krwią przed wyjściem z Egiptu w celu odróżnienia przybytków żydowskich od Egipskich.
3. Kalendarz żydowski to kalendarz księżycowo-słoneczny, co oznacza, że stosowanymi na jego potrzeby punktami odniesienia są księżyc i słońce. To dlatego zgodnie z kalendarzem żydowskim każde żydowskie święto przypada dokładnie tego samego dnia roku, choć według kalendarza gregoriańskiego, daty świąt obchodzonych przez żydów zmieniają się co roku.
4. Obecnie, w roku 2023, zgodnie z kalendarzem żydowskim mamy rok, zgodnie z kalendarzem żydowskim mamy rok 5783. Zgodnie z kalendarzem żydowskim nowy rok 5784 rozpocznie się 16 września 2023 roku.
5. Cztery matki Izraela to Sara (żona Abrahama), Rebeka (żona Izaaka), Lea (pierwsza żona Jakuba) i Rachela (druga żona Jakuba).
6. **Chusta nakładana przez żydów do modlitwy**, noszona przez mężczyzn, a także przez niektóre kobiety wyznające judaizm reformowany, nazywana jest *talitem*.
7. **Państwo Izrael** założono 14 maja 1948 roku.
8. **Jidysz** to nazwa języka Żydów aszkenazyjskich, który pojawił się ponad tysiąc lat temu. Początkowo składał się z elementów zapożyczonych ze średniowiecznych wersji języka niemieckiego, hebrajskiego oraz aramejskiego, judeofrancuskiego, a potem języków słowiańskich, by w końcu przeobrazić się w jednolitą jednostkę lingwistyczną, która nadal ewoluje samodzielnie. Wyróżnia go to, że do jego zapisu stosuje się alfabet hebrajski. Język ten rozpowszechnił się wśród Żydów w środkowej i wschodniej części Europy w formie pisemnej i mówionej. Obecnie na całym świecie językiem jidysz posługuje się 800 tysięcy ludzi.
9. Zgodnie z tradycją do uroczystego odczytu Tory na głos wymagane jest **kworum modlitewne** noszące nazwę *minjan* składające się z co najmniej 10 dorosłych Żydów, czyli takich, którzy przeszli już rytuał *bar micwy*. Jeśli takiego kworum brak, modlitwę taką odczytuje się przyciszonym głosem.
10. **Alija** (po hebrajsku „wstąpienie”) odnosi się do żydowskiej imigracji do Izraela. Uchodzi za ważne pojęcie z zakresu kultury żydowskiej, a także fundamentalną składową syjonizmu, wynikającą z izraelskiego tzw. prawa powrotu. Mówi ono, że każdy żyd ma prawo do imigracji. Tego samego terminu używa się do opisanía osoby „wstępującej”, by odczytać Torę w trakcie uroczystości w synagodze.

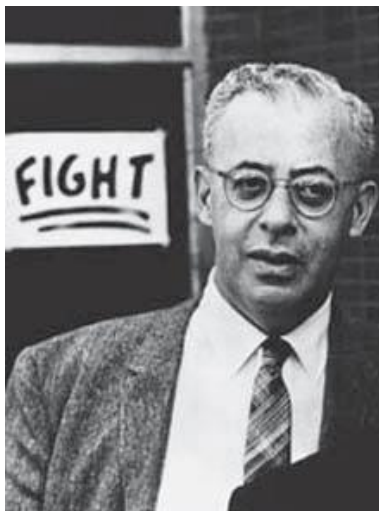
E-Quiz Karta odpowiedzi (poziom zaawansowany)

11. W nocy z 9 na 10 listopada 1938 roku naziści zorganizowali pogrom, w trakcie którego spustoszone 177 synagog, zniszczono 7500 sklepów należących do żydowskich właścicieli i zamordowano ponad 100 Żydów. Ten nocny pogrom jest nazywany przez historyków „Kristallnacht” (lub po polsku Noc Kryształowa). [Źródło: Wystawa Anne Frank, Stavelot, Belgia, styczeń 2016].
12. Na Torę składa się pięć ksiąg: Księga Rodzaju, Księga Wyjścia, Księga Kapłańska, Księga Liczb i Księga Powtórzonego Prawa. Ten tzw. pięcioksiąg Mojżesza tworzy Torę i, wraz z innymi świętymi księgami (m.in. księgami prorockimi, Księgą Psalmów, Księgą Przysłów itp.), wchodzi w skład biblii hebrajskiej, noszącej nazwę Tanachu.
13. Na terenie Jerozolimy nadal znajduje się Mur Zachodni (Kotel, zwany również Ścianą Zachodnią), ulokowany na zewnętrznym dziedzińcu starożytnej Świątyni Jerozolimskiej. Szacuje się, że powstał w okresie Drugiej Świątyni (515 r. p.n.e. – 70 r. n.e.). Choć najczęściej nazywa się go Ścianą Płaczu, termin ten po raz pierwszy pojawił się w języku angielskim i nie jest to nazwa używana przez samych Żydów.
14. Pesach oznacza „przejście”. We fragmencie Biblii o dziesięciu plagach egipskich, konkretnie przed nadejściem ostatniej plagi, czyli śmierci pierworodnych, Mojżesz nakazał każdej hebrajskiej rodzinie złożyć w ofierze baranka i oznakować swój dom jego krwią. Anioł śmierci rozpoznawał i pomijał domy Hebrajczyków, gdyż były oznaczone krwią, dlatego ich pierworodni uszli z życiem.
15. Zgodnie z tradycją żydowskie prawo Żydami określa dzieci Żydówek oraz konwertytów na judaizm.
16. Menora chanukowa, zwana również chanukiją, ma dziewięć ramion (osiem na osiem dni, co symbolizuje czas trwania tzw. cudu chanukowego) oraz jedną dodatkową świecę służącą do zapalania pozostałych. Chanuka to święto nawiązujące do wydarzeń, które miały miejsce w trakcie odbudowy Drugiej Świątyni w drugim stuleciu przed naszą erą. Upamiętnia ono zwycięstwo Żydów nad Seleucydami w 164 r. p.n.e. oraz odbicie świątyni. Jak mówi tradycja, Żydzi znaleźli poświęcone naczynie z oliwą, którego zawartość mogła płonąć tylko przez jeden dzień. Oliwa potrzebna była do ponownego zapalenia menor, a jej zdobycie w wystarczającej ilości zajęło osiem dni. Zdarzył się jednak cud i skromny zapas paliwa płonął całe osiem dni. To dlatego właśnie tyle trwa świętowanie Chanuki.
17. Pod koniec XIX wieku Żydzi opuścili Europę Wschodnią, by uchronić się przed pogromami (powtarzającymi się antyżydowskich rozruchów na dużą skalę obejmujących niszczenie żydowskiego mienia i mordowanie Żydów).
18. Żydzi świętują szabat co tydzień od zachodu słońca w piątek do zachodu słońca w sobotę.
19. Jom Kipur, Dzień Pokuty, to najbardziej uroczysty dzień w żydowskim kalendarzu. Spędza się go na wspólnej modlitwie w synagodze i poszczeniu. Żydzi zwracają się do Boga, by wpisano ich do Księgi Życia. Aby tak się stało, muszą poprosić o wybaczenie tych, których obrazili w ciągu całego roku.

BROSZURA E-Quiz Karta odpowiedzi (poziom zaawansowany)

20. Żydzi aszkenazyjscy wywodzą się ze średniowiecznych społeczności żydowskich w Nadrenii. Pomiędzy X w. a XIX w. wielu z nich wyemigrowało na wschód i założyło społeczności w Niemczech, na Węgrzech, w Polsce, Rosji, Europie Wschodniej i na innych terytoriach. Od średniowiecza aż do połowy XX wieku aszkenazyjczycy porozumiewali się głównie w jidysz. Żydzi sefardyjscy pochodzą z Półwyspu Iberyjskiego i obszaru basenu Morza Śródziemnego. Najczęściej posługują się językami ladino (judeohiszpańskim) czy żydowskoarabskim (judeoarabskim). Wśród innych grup wyróżniamy Felaszów (etiopscy Żydzi), Bnej Israel (Żydzi z Indii), czy Mizrachijczyków (orientalni Żydzi z Iranu, Jemenu, Iraku itp.)
21. Żydzi mieszkają na całym świecie. Większość żyje jednak w Izraelu oraz w Stanach Zjednoczonych. Na trzecim miejscu plasuje się Francja, gdzie mieszka ok. 500 tysięcy Żydów.
22. **Rosz Haszana** oznacza „początek roku” i odnosi się do żydowskiego Nowego Roku. Świątuje się go na 10 dni przed Jom Kipur, między wrześniem a październikiem. Spożywa się wtedy tradycyjne potrawy typowe dla tego święta: jabłka z miodem, granaty i ryby przyrządzone bez odcinania głowy.
23. Hebrajski alfabet złożony jest z 22 liter. Alef, bet, gimel, dalet itp. א, ב, ג. Podobnie jak w języku arabskim, litery hebrajskiego alfabetu zapisuje się od prawej do lewej.
24. Bóg przekazał Mojżeszowi Dziesięć Przykazań na szczycie **góry Synaj**.
25. **Koszerność**. Żywność „koszerna” czyli nadająca się do jedzenia w świetle żydowskiej religii. Z kolei słowo „koszerny” użyte bez kontekstu religijnego znaczy „autentyczny” czy „właściwy”.

Postacie godne naśladowania

Saul Alinsky

Saul Alinsky był żydowskim agnostykiem. Religia nie miała w jego życiu niemal żadnego znaczenia ani nie odciskała się na dziele jego życia, czyli walce o równość gospodarczą i społeczną, o godność i prawa człowieka, a także o uśmierzenie cierpienia biednych i poniewieranych. Przez wiele lat jego metody uchodziły za kontrowersyjne. Być może to dlatego Żydzi nigdy nie chwalili się szczególnie przynależnością nieżyjącego już Saula Alinsky'ego do ich świata, choć przecież był ojcem współczesnego sposobu organizacji społeczności. Mimo to, pytany o wyznawaną religię czy przynależność etniczną, odpowiadał, że był Żydem.

Na świat Saul Alinsky przyszedł w Chicago w roku 1909 w rodzinie rosyjskich Żydów. Był marksistą sympatyzującym z komunizmem znanym z autorskiej taktyki konfrontacji. Odegrała ona kluczową rolę w tworzeniu rewolucyjnych ruchów politycznych w Stanach Zjednoczonych na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci. Saul Alinsky to człowiek o barwnym życiorysie. W trakcie studiów z kryminologii na Uniwersytecie w Chicago nawiązał znajomość z Alem Capone i jego światą.

Ryan Lizza, starszy redaktor amerykańskiego dwutygodnika „The New Republic”, tak opisuje osobowość Alinsky'ego: „Jeszcze kilkadziesiąt lat później czarujący i egocentryczny Alinsky zabawiał znajomych opowieściami z czasów swojej komitowy z gangsterami. Niektóre były prawdziwe, ale wiele z nich koloryzował. Często stosował wulgaryzmy i był wygadany. Narcyz, zawsze w centrum uwagi, pomimo wizerunku nieco snobistycznego wykładowcy w okularach w grubej, rogowej oprawie”.

Mimo tych cech, jak twierdził Lizza, „ogromny wpływ na Alinsky'ego miało jedno z najbardziej znaczących w jego czasach odkryć nauk społecznych, zresztą autorstwa jednego z profesorów wykładających na chicagowskim uniwersytecie. Z badań wynikało, że patologie trawiące miejską biedotę nie przechodziły z pokolenia na pokolenie jako ciężar dziedzictwa po przodkach, ale miały charakter środowiskowy.

Koncepcja zmiany życia poprzez modyfikację otaczającego środowiska doprowadziła go do przekucia „organizacji społecznej”, mało jasnego określenia z nauk społecznych, w wyrażenie, które Sanford Horwitt, biograf Alinsky'ego, zalicza do „kontrowersyjnych, ważnych, a nawet romantycznych”.

Alinsky określił zestaw konkretnych zasad, zgodnie z którymi postępować mieli zwykli obywatele — „12 zasad dla radykałów”. Opisał też taktykę przejmowania

Więcej informacji:

www.discoverthenetworks.org/individualProfile.asp?indid=2314

http://www.thejewishweek.com/news/new_york/saul_alinskys_moment_0

BROSZURA

władzy nad społeczeństwem. Jego motto brzmiało: „Najskuteczniejsze środki to każde, które pozwolą osiągnąć pożądany efekt”.

Z końcem lat 30. XX wieku Saul Alinsky stał się znany jako nadrzędny organizator ubogich społeczności, a to za sprawą organizowania obszaru Back of the Yards. Była to przemysłowa i mieszkaniowa dzielnica Chicago w jego południowo-zachodniej części zamieszkiwana przez mniejszość etniczną. W 1940 roku Alinsky założył Industrial Areas Foundation (IAF), organizację, w której wraz ze swoimi pracownikami propagował własne metody organizowania społeczności na terenie całych Stanów Zjednoczonych.

IAF pozostaje aktywna do dziś. Jej ogólnokrajowa siedziba znajduje się w Chicago, a oddziały rozmieszczone są w Waszyngtonie, dwudziestu dwu stanach oraz na terenie trzech innych państw (w Kanadzie, Niemczech i Wielkiej Brytanii).

Jednak z końcem lat 60. ruch Black Power zdołał niejako wypchnąć Alinsky’ego i jego organizacyjne krucjaty z obszarów uczestniczących w projektach afroamerykańskich dzielnic. Pozbawiony wyboru skupił się na społecznościach tworzonych głównie przez białych przedstawicieli klasy średniej i w 1970 roku stworzył organizację Citizens Action Programme (CAP). Jak pisze w swojej wydanej w 2010 roku książce „Radical in Chief” Stanley Kurtz, „Alinsky był [...] przekonany, że transformacja socjalistyczna na dużą skalę wymagałaby sojuszu mierzącej się z wieloma problemami klasy średniej z najbiedniejszymi. Zdaniem Alinsky’ego, kluczem do radykalnej przemiany społecznej było kierunkowanie gniewu amerykańskiej klasy średniej na wielkie korporacje”. Jak wyjaśniał Alinsky, „Głowimy się nad tym, by stworzyć masowe organizacje, które przejmą władzę i przekażą ją w ręce ludzi. Chcemy zrealizować demokratyczny sen o równości, sprawiedliwości, pokoju, współpracy, równych i realnych szansach na kształcenie, o zatrudnieniu w pełnym wymiarze godzin na użytecznym społecznie stanowisku, dostępie do opieki zdrowotnej. O tworzeniu takiej rzeczywistości, w której ludzie mają możliwość żyć zgodnie z zasadami nadającymi życiu sens. Mówimy o organizacji o masowej sile, która zmieni świat... To oznacza rewolucję”.

Często taktyka obierana przez Alinsky’ego była niekonwencjonalna. Jak pisał w „Zasadach dla radykałów”, „organizator musi stać się «niebezpiecznym wrogiem» atakowanym przez establishment”. Dzięki temu przyciąga uwagę opinii publicznej, potwierdza istotę sprawy, o którą walczy, i uwiarygadnia się.

Postacie godne naśladowania

Rachel Azaria

W roku 2008 żydowska polityczka Rachel Azaria założyła w Jerozolimie partię polityczną Yerushalmim. Jednak, zanim do tego doszło, przez 10 lat pracowała pośród aktywistów na rzecz walki o ochronę środowiska oraz praw kobiet w izraelskim ustawodawstwie. Teraz już jako radna miasta z ramienia partii dokłada starań, by przyszłość Jerozolimy wpisywała się w pluralizm i różnorodność. Reprezentuje przede wszystkim młodych wyborców, zarówno przedstawicieli religii, jak i osoby świeckie. Azaria przeprowadziła w Jerozolimie wiele kampanii na rzecz pluralizmu, na przykład kampanię przeciwko segregacji kobiet w

sferze publicznej czy protest koszernych restauracji wobec certyfikatów wydawanych przez rabinat. W roku 2011 polityczka reprezentowała młode rodziny w ramach ruchu protestacyjnego Cztery Matki w Jerozolimie walczącego o bezpłatną edukację dla dzieci w wieku co najmniej 3 lat. Jej starania miały również wymiar osobisty, bo Azaria sama jest matką czwórki dzieci.

Choć Azaria wcześniej nigdy nie wiązała przyszłości z polityką, bezsprzecznie znalazła w niej swoje miejsce. Być może wynika to z jej głębokiej wiary w to, że odpuścić interesów Jerozolimy nie wchodzi w grę. Stanowisko zastępczyni burmistrza zamieniła na fotel członkini nowej partii w Knesecie. Utworzył ją w listopadzie 2015 roku Moshe Kahlon, były minister w rządzie prawicowej partii Likud. Rachel Azaria dąży do wyposażenia placów zabaw w nowocześniejszy sprzęt, chce, by odpady komunalne w Jerozolimie zbierano nocą, zależy jej także na utworzeniu dostatecznej liczby żłobków dla dzieci zamieszkujących stolicę, zapewnieniu cienia wszystkim podróżnym oczekującym na pociągi na peronach czy stworzeniu stojaków na rowery oraz łatwego dostępu do nich dojeżdżającym itp. Ponadto nadal walczy przeciwko segregacji płciowej, zabiega o poszanowanie praw świeckich jerozolimczyków oraz dąży do reformy planowania przestrzennego.

Wychowana w ortodoksyjnym domu Azaria obecnie działa na rzecz poprawy stosunków między jerozolimczykami wyznającymi judaizm świecki a wyznawcami judaizmu ortodoksyjnego. Tak sama zainteresowana mówi o świeckich wydarzeniach związanych z szabatem, które ostatnio z powodzeniem zorganizowała: „Na początku organizacji świeckich szabatów wszyscy byli zaskoczeni tak liczną frekwencją. Uczestnicy nie sądzili, że w mieście jest tak wiele osób myślących podobnie do nich. Ważne jest to, jak my sami siebie postrzegamy, a w Jerozolimie chodzi o sposób, w jaki zaczynają siebie widzieć osoby, które nie wyznają ortodoksyjnego judaizmu — czyli takimi, jakimi są naprawdę. W trakcie szabatów świeccy jerozolimczycy cierpią na nudę, a naszym zadaniem jest zapewnić im to, czego potrzebują. Jerozolima zawsze była niezwykle aktywnym miastem,

Więcej informacji:

www.jewishpress.com/sections/jewish-press/impactwomenhistory/rachelazaria-yerushalmimjerusalem/2014/02/07/

<http://blogs.forward.com/sisterhoodblog/190645/rachelazariadeputy-mayor-of-holy-town/>

<http://www.voiceofisrael.com/meetjerusalem-deputymayorknessetcandidate-rachelazaria/>

BROSZURA

jednak w ciągu ostatnich kilku lat intensywność tej aktywności przybrała na sile. Właśnie to robimy w Jerozolimie. System ma w sobie moc.

Spędziłam 10 lat pracując w organizacjach na rzecz przemian społecznych i cztery w radzie miasta. W ciągu pierwszego roku w radzie udało mi się zdziałać więcej niż przez poprzednią dekadę. Azaria poświęca swój czas nie tylko na propagowanie tolerancji wobec różnych wyznań. Niestrudzenie działa przeciwko głęboko zakorzenionemu w kulturze seksizmowi, który trawi Jerozolimę. To jej przypisuje się spopularyzowanie obecnie używanego już powszechnie terminu, „hadarat nashim”, czyli „wykluczenie kobiet”. Wcześniej używano go jedynie w podręcznikach do nauk o kobietach, jednak obecnie regularnie pada w dyskusjach Izraelczyków. Ostatnio Azaria walczyła między innymi przeciwko religijnemu ekstremizmowi, aby zdjęcia kobiet, które pojawiły się w reklamach umieszczonych na jerozolimskich autobusach, nie zostały z nich usunięte. Jednak przedsiębiorstwo Egged, nie chcąc godzić w ortodoksyjną społeczność, usunęło z reklam na autobusach wszelkie fotografie przedstawiające ludzi obu płci. Według Azarii przyczyną takiego posunięcia jest bardzo silny i nietransparentny związek Egged z radykalnymi ultraortodoksyjnymi Żydami, którego owoce to między innymi podtrzymywanie segregacji i usuwanie kobiet z przestrzeni publicznej”.

Azaria już od długiego czasu ściera się z seksizmem na wszelkich frontach, w szczególności nawołując do kwestionowania ekstremizmu religijnego. „Przez pewien czas izraelska opinia publiczna nie skupiała się na naczelnym rabinie Izraela, sądząc, że mają rolę jedynie w religijnych i ultraortodoksyjnych obszarach życia. Jednak wielu Izraelczyków uświadamia sobie, że naczelny rabinat ma znaczący wpływ na życie każdego z nas poprzez między innymi małżeństwa, rozwody, pochówki, kaszrut czy szabat. Ktoś podejmuje konkretne decyzje, a my unikamy odpowiedzialności za to, by wpływ na nie miały także osoby, które dzielą wyznawane przez nas wartości. Nikogo nie powinno dziwić, że naczelni rabini tak naprawdę nie reprezentują większości Izraelczyków. W końcu na ich wybór ogromny wpływ mają ultraortodoksyjni rabini, wśród których właściwie nie ma kobiet. To w pełni logiczne, że nowo wybrani naczelni rabini reprezentują świat charedi, czyli wyjątkowo ortodoksyjną odmianę judaizmu. Tak to wygląda od kuchni”.

„Wydaje się, że obawiają się ewentualnego wpływu kobiet na ten proces. W tym samym czasie kobiecy, syjonistyczny i religijny świat przechodzi prawdziwą feministyczną rewolucję niosącą ze sobą walkę i zmiany w świadomości czy wyznawanych wartościach... Definiujemy na nowo system, proporcje władzy, a także wewnętrzną dynamikę. Nie mam wątpliwości, że uczestnictwo kobiet w ciele wybierającym członków rabinatu zmieniłoby zasady gry”.

Zaangażowanie Azarii w sprawy społeczne i jej mocny głos wyróżniają ją na tle żydowskich polityków. Jest nowoczesna i progresywna oraz zabiega o bardziej tolerancyjną Jerozolimę przyszłości.

Postacie godne naśladowania

Abraham Joshua Heschel

Dr Abraham Joshua Heschel urodził się w Warszawie w 1907 roku w gorliwej żydowskiej rodzinie. Rodzice nazwali go na cześć dwóch wybitnych rabinów Europy Wschodniej, w których drzewa genealogiczne się wpisywał. W 1933 roku obronił doktorat w Berlinie na Uniwersytecie Fryderyka Wilhelma obecnie noszącym nazwę Uniwersytetu Humboldtów. Rok później otrzymał natomiast ordynację jako liberalny rabin, którą przyznało mu ówczesne seminarium rabinackie Hochschule für die Wissenschaft des Judentums w Berlinie.

W roku 1938 został aresztowany przez Gestapo i deportowany z powrotem do Polski, gdzie wykładał na Uniwersytecie Warszawskim. Z pomocą

przyjaciela udało mu się zdobyć wizę na podróż do Londynu i opuścić kraj zaledwie 6 miesięcy przed niemiecką inwazją na Polskę. Jego rodzina nie miała tyle szczęścia. Esther, siostra Heschela, zginęła w trakcie niemieckich bombardowań. Jego matkę zamordowali naziści, a dwie pozostałe siostry, Gittel i Devorah, dokonały żywota w nazistowskich obozach koncentracyjnych. Heschel miał już nigdy więcej nie wrócić ani do Polski, ani do Niemiec. Doświadczenia z okresu Holokaustu odcisnęły ogromne piętno na całej jego pracy.

Na własne oczy przekonał się, do czego prowadzą rasizm i obojętność, a także jak przemoc fizyczna doświadczana przez ludzi często zaczyna się od przemocy werbalnej. Jak miał później stwierdzić, to nie czołgi i karabiny dały Hitlerowi władzę, ale słowa. Za doświadczone tragedie Heschel nigdy nie winił Boga. Tak mówił ojciec Daniel Berrigan, który dobrze znał Heschela: „Widziałem kogoś całkowicie pochłoniętego tradycją wynikającą ze swojej religii, ale też człowieka, który jednocześnie był czarująco ekumeniczny i otwarty na innych ludzi. To szło w parze. Człowiek głębokiej wiary jest otwarty na innych i nie stawia granic albo murów. Nie mówi, że my stanowimy część jakiejś grupy, a inni nie”.

Uznanie w kręgu aktywistów dr Heschel zdobył jednak dopiero po przeprowadzce do Nowego Jorku w połowie lat 40. XX wieku. Działał na rzecz praw Żydów w Związku Radzieckim, a w trakcie Soboru Watykańskiego II jako przedstawiciel amerykańskich Żydów namówił Kościół Katolicki do usunięcia bądź modyfikacji tych fragmentów jego liturgii, które umniejszały Żydom czy odnosiły się do oczekiwanego ich nawrócenia na chrześcijaństwo. W latach 50. publikował prace, w których podkreślał, że doświadczenie natury religijnej ma wymiar zasadniczo ludzkiego impulsu i nie jest zarezerwowane tylko dla Żydów. Jego zdaniem żadna żydowska społeczność nie miała prawa twierdzić, że posiada monopol na religijną prawdę.

Heschel był jednym z prelegentów podczas wydarzenia National Conference on Religion and Race w Chicago 14 stycznia 1963 roku (przemawiał tam również Martin Luther King Jr.). Już na początku swojego przemówienia Heschel mówił, że

Więcej informacji:

<http://voicesofdemocracy.umd.edu/heschelreligion-and-racespeech-text/>

<http://pbs.org/wnet/religionandethics/2008/01/18/january-18-2008-abraham-joshuaheschel/1789/>

http://mlk-kpp01.stanford.edu/kingweb/about_king/encyclopedia/heschel_abraham.htm

BROSZURA

Amerykanie mogli znaleźć odkupienie, walcząc przeciwko rasizmowi: „Z punktu widzenia naszej tradycji religijnej sprawa czarnoskórych to podarunek ofiarowany Amerykanom przez Boga. W ten sposób wystawiana jest na próbę nasza uczciwość. To wspaniała szansa duchowa”. Również ekumenizm w opinii Heschela stanowił niezbędny środek walki z tym społecznym złem.

19 listopada 1963 roku świadomość społeczna ponownie skrzyżowała drogi Heschela i Kinga. Obaj przemawiali w trakcie konwencji United Synagogue of America's Golden Jubilee Convention w mieście Catskill w stanie Nowy Jork. King w pełni poparł działania Heschela na rzecz przeciwdziałania prześladowaniom Żydów przez Związek Radziecki. Jak powiedział, „bez względu na to, gdzie dochodzi do niesprawiedliwości, stanowi ona zagrożenie dla sprawiedliwości na całym świecie”. King oświadczył, że nie może zlekceważyć niedoli jego „braci i siostr, którym przyszło być Żydami żyjącymi w Związku Radzieckim”. W marcu 1965 roku Heschel odpowiedział na wezwanie Kinga skierowane do przywódców religijnych, by dołączyli do marszu nawołującego do nadania praw wyborczych z Selmy do Montgomery w stanie Alabama. Heschel wspominał, że udział w marszu był dla niego formą duchowego spełnienia. Jak sam to określił, krocząc obok Kinga czuł, jakby jego „nogi odmawiały modlitwę”.

Dr Heschel pozostał oddany wyznawanej przez siebie religii do swojej śmierci w 1972 roku. Jak kiedyś powiedział, „bycie Żydem jest dla mnie tak święte, że jestem gotów za to umrzeć”. Ta wyjątkowo forma aktywizmu Heschela w walce o prawa człowieka była częścią składową jego wyznania. Jak sam wspominał, „albo Bóg jest ojcem wszystkich ludzi, albo żadnego, a sam pomysł, by oceniać ludzi na podstawie tego, czy są czarni, brązowi czy biali, jest jak choroba oczu”.

Postacie godne naśladowania

Ruth Messinger

Ruth Messinger to nowojorcanka w każdym calu. „Szybko chodzi, szybko mówi, szybko myśli i — co najważniejsze — reaguje bez namysłu, gdy ktoś próbuje ugrać coś dla siebie kosztem jej miasta”. Urodzona w dzielnicy Upper West Side w 1940 roku Messinger przez całe lata 90. nieustraszenie zabiegała o prawa kobiet i mniejszości w ramach administracji miasta Nowy Jork.

Pełniąc funkcję prezydent Manhattanu, Messinger zauważyła, że wzrost liczby kobiet na wysokich stanowiskach wcale nie idzie w parze z mniejszą dyskryminacją. Kobiety nadal otrzymywały mniejsze wsparcie od darczyńców i nadal były traktowane z rezerwą przez współpracowników. Jeden z nich zadawał jej różnego rodzaju pytania, a

na koniec rozmowy, gdy nalegała na odpowiedź, powiedział: „Jasne, że posiedzenie może się odbyć. Nigdy nie umiałem odmówić pięknej dziewczynie”.

W 1997 roku została pierwszą kobietą nominowaną do kandydatury na fotel burmistrza, lecz przegrała z Rudym Giulianiem, ale to wcale nie był koniec jej działań w sferze publicznej. Została prezeską i dyrektorką wykonawczą American Jewish World Service (AJWS), organizacji wypełniającej „judaistyczny imperatyw dążenia do sprawiedliwości”. To właśnie w tej organizacji walczyła z ubóstwem, głodem i chorobami w krajach rozwijających się.

Wiele osób zna Messinger z tego, że przewodzi ruchowi walczącemu o zakończenie ludobójstwa w Darfurze, jak i wysiłków, by dać głos kobietom i społecznościom LGBT w krajach rozwijających się.

Pomagała aktywizować społeczności skupiające się wokół wiary w całych Stanach Zjednoczonych, by uświadamiać społeczeństwo o trudnej sytuacji marginalizowanych osób. Pracowała w administracji prezydenta Baracka Obamy w dziale Task Force on Global Poverty and Development, a obecnie zasiada w grupie roboczej State Department’s Religion and Foreign Policy. Prowadząc udane kampanie na rzecz praw człowieka, Ruth Messinger pracuje na rzecz poprawy warunków życia wszystkich ludzi zgodnie z żydowskimi wartościami, które wpajano jej od dzieciństwa. Jak powiedziała Messinger, „wyrażenie «Nigdy więcej» nie może dotyczyć jedynie Żydów”. Obecnie ponad 70-letnia Ruth Messinger nadal zwalcza nierówności poprzez pracę w AJWS, jak też w ramach wielu organizacji pozarządowych, w tym Surprise Lake Camp, której przewodzi. Nie dziwi więc, że pismo Forward wiele razy umieszczało Ruth Messinger na liście 50 najbardziej wpływowych Żydów roku.

Więcej informacji:

http://ajws.org/who_we_are/executive_team/ruthmessinger.html

<http://jwa.org/encyclopedia/article/messingerruth>

<http://www.miriamscup.com/MessingerBiog.htm>

BROSZURA

Postacie godne naśladowania

Anita Diamant

Anita Diamant przyszła na świat w roku 1951 w nowojorskim Brooklynie. Jej rodzice przeżyli Holokaust, a poznali się jako internowani uchodźcy w Szwajcarii. Zanim osiadła w Bostonie w Massachusetts, gdzie otrzymała pierwsze stanowisko dziennikarskie, wielokrotnie przeprowadzała się do różnych części Stanów. Mieszkając w Bostonie, publikowała artykuły w różnych pismach, w tym Equal Times, tworzyła alternatywny tygodnik dla kobiet oraz była asystentką wydawcy w Boston Phoenix. To właśnie podczas pracy nad artykułem o ruchu Żydowskiej

Odnowy dla Boston Phoenix poznała rabina Laurence'a Kushnera, który pomógł Jimowi, ówczesnemu narzeczonemu i przyszłemu mężowi Diamant, w przejściu na judaizm. Nawrócenie jej męża i jego dążenie do poznania żydowskiej wiary sprawiły, że Diamant na nowo zainteresowała się religią. Napisała wiele żydowskich książek z gatunku literatury faktu, które były powiązane z jej własnym doświadczeniem dotyczącym wiary: *Living a Jewish Life*, *The New Jewish Baby Book*, *Choosing a Jewish Life: A Handbook for People Converting to Judaism*, *Saying Kaddish: How to Mourn as a Jew*, *How to Be a Jewish Parent: A Practical Handbook for Family Life* oraz *The New Jewish Wedding-Revised and Updated*.

Jednak większą popularność zyskała za swoje powieści. W 1997 roku opublikowała bestseller *New York Timesa*, w którym Dina, jedna z wielu milczących kobiet z Biblii, ma szansę wyrażać swoje myśli słowami. Na podstawie „Red Tent” powstał dwuczęściowy miniserial zrealizowany przez Lifetime, którego premiera odbyła się w grudniu 2014 roku. Inne jej powieści również powiązane są z judaizmem. Opublikowana w 2001 roku książka „Good Harbor” to forma przedstawienia jej własnego doświadczenia bycia matką i żoną w świeckiej społeczności Żydów. Opowiada ona historię zarówno z punktu widzenia osoby urodzonej w tej wierze, jak i takiej, która się na nią nawróciła. „The Boston Girl”, jej najnowsza powieść, opowiada fikcyjną historię dziewczyny dorastającej na przełomie XX i XXI wieku w emigranckiej rodzinie surowych rosyjskich Żydów, pokazując przy tym wynikające z tego konsekwencje.

Anita Diamant jest nie tylko literatką, ale i prezeską i założycielką MayyimHayyim: Living Water Community Mikveh and Education Center, stworzonej przez społeczność łaźni rytualnej w Newton, Massachusetts. Mykwa posiada w żydowskiej kulturze bogatą historię, a Diamant pragnie doprowadzić do odrodzenia się tradycji. W MayyimHayyim ludzie mogą zanurzyć się w wodzie, aby lepiej przeżywać różne ważne wydarzenia i okazje: mogą przyjść tutaj przed pierwszym czytaniem Tory, przed operacją lub po niej, w przypadku otrzymaniu święceń na rabina, po narodzinach wnuka lub po ukończeniu 40, 50 czy 85 lat. O mykwie Diamant mówi: „To owoc naszego pragnienia powrotu do pięknych korzeni mykwy — wody jako źródła oczyszczenia, odnowy i transformacji, otworzyć drzwi szeroko i okazywać gościnę”.

Więcej informacji:

<http://www.thejc.com/arts/artsinterviews/28718/interview-anitadiamant>

http://www.interfaithfamily.com/arts_and_entertainment/popular_culture/Interview_with_Anita_Diamant_Author_of_Good_Harbor.shtml

<http://anitadiamant.com/bio/biography/>

Postacie godne naśladowania

April Baskin

April Baskin wychowała się w Sacramento w Kalifornii. Jej matką była Żydówka, a ojcem nawrócony na judaizm Afroamerykanin. Baskin dorastała w nurcie reformatywnym i już od bardzo młodego wieku była niezwykle aktywna społecznie. Studiowała socjologię na Tifs University i w latach 2010–2013 pełniła rolę prezki organizacji Jewish Multiracial Network. Potem w latach 2014–2015 pracowała w Interfaith Family.

W roku 2015 dołączyła do Union of Reform Judaism jako prezka Audacious Hospitality — tytuł ten odzwierciedla zaangażowanie URJ w walkę o prawa i poszanowanie marginalizowanych w społeczności Żydów. Była wiodącą aktywistką w Steering Committee i przemawiała w trakcie marszu National 2019 Women's March. Opracowała również i koordynowała URJ JewV'Nation Fellowship, program przywództwa skupiający się na działaniu na rzecz Żydów o różnych kolorach skóry oraz Żydów zaangażowanych w zabieganie o równość.

April była też dyrektorką Jewish Social Justice Roundtable, organizacji patronackiej złożonej z 64 amerykańskich organizacji, gdzie opracowała 10 zasad związanych z wartościami wymienionymi w Pirke Avot, żydowskiej publikacji na temat etyki.

Jest też twórczynią Joyous Justice, platformy doradczej, gdzie skupia się na pomaganiu żydowskim organizacjom w odnoszeniu się do kwestii rasowym i włączeniu w swój krąg Żydów o różnych kolorach skóry. Obecnie mieszka w Senegalu, ale pracuje na całym świecie. Szczególnie po zabójstwie George'a Floyda zauważyła większe zainteresowanie pracą na rzecz sprawiedliwości na tle rasowym w społeczności żydowskiej i ma nadzieję, że tendencja utrzyma się. Jak mówi:

„Jako ktoś, kogo ta sprawa dotyczy, potrzebuję, by inni Żydzi również działali”. „Na cześć Żydów na przestrzeni historii, którzy tak wspaniale pracowali i nadal pracują, ku czci Heschela, błagam was, byście poczuli choć cień tej nagłej potrzeby i zaangażowania w coś, co przetrwa wieki”.

Więcej informacji:

<https://jwa.org/encyclopedia/article/baskin-april>

<https://joyousjustice.com/about-april>

BROSZURA

Postacie godne naśladowania

Abby Stein

Abby Stein to jedna z najbardziej znanych transseksualnych aktywistek, blogerek, modelek i pisarek, która pełni także funkcję rabin. Jest jedną z pierwszych otwarcie mówiących o swojej transseksualności kobietą wychowaną w społeczności chasydzkiej, a także potomkinią w linii prostej Baala Shema Tova, założyciela tego ruchu.

Urodziła się w 1991 roku w dzielnicy Williamsburg na Brooklynie w Nowym Jorku jako szósty syn w rodzinie wychowującej 13 dzieci. Jej rodzina ma korzenie polskie, ukraińskie, rumuńskie, serbskie i izraelskie. Dorastała, posługując się jidysz i hebrajskim, w społeczności, w której segregacja płciowa była oczywistością. W 2011 roku została rabinem. Rok później z pomocą organizacji pozarządowej Footsteps porzuciła społeczność chasydzką.

W listopadzie 2015 Stein trafiła na okładki gazet, gdy na swoim blogu dokonała coming outu jako osoba transseksualna i rozpoczęła fizyczną tranzycję. Uwagę poświęcały jej znane czasopisma, gazety, ale i międzynarodowe stacje telewizyjne. Przyznała, że spodziewała się gorszej reakcji ludzi niż ta, której faktycznie doświadczyła.

Stern wydała swoją pierwszą książkę „Becoming Eve: My Journey from Ultra-Orthodox Rabbi to Transgender Woman” w 2019 roku. Dzieło opowiada o jej życiu oraz tranzycji. Jej druga książka ukaże się w roku 2023 i będzie nosiła tytuł: „Sources of Pride, an anthology of Jewish texts on “Identity, Gender, Sexuality, and Inclusivity”.

Po dokonaniu coming outu jako transseksualna Żydówka została aktywistką wspierającą transseksualne osoby z ortodoksyjnych środowisk, tworząc wsparcie online dla społeczności. W 2018 roku Stein założyła jedną z tzw. świętych przestrzeni, tj. feministyczną, wielowyznaniową, inkluzywną sferę dla osób identyfikujących się jako kobiety i niebinarnych wszystkich tradycji wyznaniowych, wspólnie z Kate Kelly, była mormonką, aktualnie feministką i prawniczką specjalizującą się w prawach człowieka, oraz Eboni Marshall, pastorką wyznania baptystycznego.

Z początkiem 2019 roku Stein dołączyła do przywódczyń Women’s March. Jako członkini 2019 Steering Committee zapewniła o „wyraźnej solidarności z innymi Żydówkami, które wspierają ten marsz, bo jest on ważną i rozwijającą się koalicją marginalizowanych grup, w tym Żydów, Afroamerykanów, Latynosów i osób ze społeczności LGBT”.

Więcej informacji:

<https://www.westsidespirit.com/voices/the-journey-of-abby-stein-BY1177740>

Postacie godne naśladowania

Grazia Nasi

Gracia Mendes Nasi była wizjonerką i potentatką transportową, która pomogła Żydom znajdować bezpieczne miejsca do życia. Gracia urodziła się 18 lat po rokiem 1492, w którym Hiszpania wyklęła większość swoich żydowskich obywateli. Jej rodzina zbiegła do Portugalii. Jednak i tam lud został zmuszony do przyjęcia wiary katolickiej.

Rodzina Gracji została zmuszona do publicznego obchodzenia chrześcijańskich świąt i uczestnictwa w niedzielnych mszach, jednak w domu po kryjomu nadal praktykowali judaizm.

Gracia wyrosła na świetnie wykształconą i bystrą dziewczynę. Wyszła za majątnego kupca wywodzącego się z innej dobrze znanej i szanowanej rodziny konwertytów. Zmarł on po 10 latach małżeństwa i pozostawił jej połowę swojego międzynarodowego przedsiębiorstwa. Życie w Portugalii stało się dla konwertytów bardzo trudne, gdyż byli prześladowani przez inkwizycję pomimo przejścia na katolicyzm. Gracia zbiegła na północ do Antwerpii, gdzie dzięki kontaktom nawiązanym w ramach prowadzonego interesu stworzyła fundusz i schemat organizacji ucieczek, który pomógł tysiącom Żydów opuścić Hiszpanię i Portugalie.

Uważana za jedną z najzamożniejszych kobiet świata Gracia stała się jeszcze bogatsza po śmierci brata swojego męża, przejmując drugą połowę przedsiębiorstwa. Była kobietą interesu, a z uwagi na ciągłe prześladowania konwertytów przeniosła majątek rodzinny do Włoch, gdy nie musiała już ukrywać, że jest Żydówką. Tam stała się bardzo znana jako filantropka wspierająca Żydów uciekających przed inkwizycją, a ludzie zaczęli nazywać ją Doñą, czyli Damą. Jednak i we Włoszech nastroje antysemickie przybierały na sile, więc Gracia ponownie przeniosła majątek rodzinny, tym razem do Stambułu, stolicy Imperium Osmańskiego. Tam ze swojego majątku sfinansowała jesiwy, biblioteki, synagogi i zbiórki dobroczynne na rzecz innych Żydów.

Na czterysta lat przed tym, jak polityczny aktywista Theodor Herzl zaczął propagować powstanie państwa żydowskiego, Gracia wynegocjowała umowę z sułtanem Sulejmanem Wspaniałym, dzięki której jej rodzina otrzymała ruiny Tyberiady, by tam stworzyć centrum kultury, handlu i edukacji żydowskiej. Ufundowała odbudowę żydowskiej osady. Niestety, po śmierci sułtana umowę unieważniono.

W 2010 roku w 500 rocznicę jej urodzin przyznano jej medal państwowy.

Więcej informacji:

<https://jwa.org/encyclopedia/article/nasi-dona-gracia>

BROSZURA

Postacie godne naśladowania

Anetta Kahane

Anetta Kahane to niemiecka lewicowa dziennikarka, autorka i aktywistka na rzecz walki z antysemityzmem, rasizmem i prawicowym ekstremizmem. Jej rodzice byli świeckimi Żydami, którzy uciekli z nazistowskich Niemiec w 1933 roku. Jak inni ludzie, którzy przetrwali Holokaust, jej rodzice nie mówili o swoich doświadczeniach prześladowania, ale traumy, których doświadczyli, wpłynęły na Kahane. W szkole Kahane otwarcie przyznawała się do swojej żydowskiej tożsamości pomimo

sprzeciwów rodziców.

Od 1988 roku Kahane aktywnie działała w ruchu na rzecz praw człowieka będącego w opozycji do Niemieckiej Republiki Demokratycznej oraz wspierała obcokrajowców i mniejszości. W 1990 roku została wybrana na pierwszą i ostatnią urzędniczką ds. obcokrajowców w Senacie Berlina Wschodniego. Po tym, jak była świadkiem przemocy i ataków na przedstawicieli grupy Sinti, Romów, Afrykanów i Wietnamczyków, od razu zaangażowała się w zwalczanie codziennego rasizmu. Naciskała na władze miasta, by przekształcić dawne baraki wojskowe w mieszkania dla migrantów i uchodźców z Europy Wschodniej.

Od 1989 roku Kahane zaangażowała się w tworzenie wielu stowarzyszeń zajmujących się problemami obcokrajowców i stała się szanowaną ekspertką w tej dziedzinie. W odpowiedzi na intensyfikację przemocy rasistowskiej w byłych Niemczech Wschodnich, w 1998 roku Kahane założyła Amadeu Antonio Foundation, by jako organizacja walczyć z ksenofobią, antysemityzmem i prawicowym ekstremizmem. W roku 2002 za swoją pracę otrzymała nagrodę Mosea Mendelssohna od miasta Berlin. W lipcu 2015 roku otwarcie wsparła sugestie premiera Badenii-Wirtembergii, Winfrieda Kretschmanna, by do nowych krajów związkowych Niemiec wysłać więcej uchodźców, gdyż, jak stwierdziła, liczba osób o innym kolorze skóry była tam za niska. W grudniu 2015 roku przyjęła zaproszenie niemieckiego federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości Niemiec, by wziąć udział w pracach grupy roboczej powołanej do zwalczania mowy nienawiści w mediach społecznościowych.

Postacie godne naśladowania

Simone Jacob Veil

Simone Jacob urodziła się w Nicei w roku 1927 w rodzinie żydowskiej. Była więziona w nazistowskich obozach koncentracyjnych, najpierw Auschwitz-Birkenau, a potem Bergen-Belsen. Choć ona i jej dwie siostry przeżyły, jej rodzice i brat zginęli w obozach. W maju 1945 roku wróciła do Paryża, gdzie zaczęła studia prawnicze i politologiczne.

Dołączyła do rządu Giscarda d'Estaing jako minister zdrowia. Tuż po objęciu urzędu, zaciekle walczyła o legalizację aborcji we Francji i udało jej się to dopiero, gdy opozycja poparła ją w narodowym zgromadzeniu, by nowe prawo weszło w życie w 1975 roku. Jej kampania została uznana za istotne osiągnięcie, a nowe prawo okrzyknięto Ustawą Veil. Im wyżej w hierarchii politycznej Francji udawało się wspiąć Veil, tym bardziej angażowała się w działania dążące do tego, by stworzyć Europę, w której dawne koszmary nigdy się nie powtórzą. Veil dostała się do Parlamentu Europejskiego, a tam wybrano ją na przewodniczącą ciała. Tym samym stała się liderką pierwszego Parlamentu Europejskiego wyłonionego w ramach wyborów bezpośrednich, jak i pierwszą kobietą, która stanęła na czele instytucji unijnej. Pełniła również funkcję przewodniczącej komisji ds. prawnych, jak i była członkinią komisji ds. środowiska, spraw politycznych, spraw zagranicznych i bezpieczeństwa, jak i podkomisji ds. praw człowieka. W 1981 otrzymała Międzynarodową Nagrodę Karola Wielkiego, przyznawaną osobom, które przyczyniły się do jedności europejskiej.

Od 2001 do 2007 roku służyła jako pierwsza prezeska Foundation for the Memory of the Shoah.

Kiedy w 2008 roku Veil wybrano w poczet Akademii Francuskiej — a tego zaszczytu dostąpiło niewiele kobiet — na uroczystym mieczu, który otrzymuje każdy członek akademii, miała wygrawerowane trzy rzeczy. Były to: jej wytatuowany numer więźnia z Auschwitz, 78651, dewiza Republiki Francuskiej, czyli „Wolność, równość, braterstwo”, a także dewiza Unii Europejskiej: „Zjednoczona w różnorodności”.

BROSZURA

Postacie godne naśladowania

Helen Suzman

Przyszła na świat w Republice Południowej Afryki w 1917 roku, jako córka dwojga litewskich imigrantów. Ukończyła studia w zakresie handlu, potem została wykładowczynią historii gospodarczej. Kiedy w 1948 roku do władzy doszła Partia Narodowa, stała się bardziej

aktywna politycznie, a w 1953 została parlamentarzystką.

W ciągu 36 lat, które spędziła pracując w parlamencie, walczyła przeciwko wrogiemu systemowi apartheidu i tym, którzy chcieli go utrzymać. Zajmowała się też tym, jak apartheid zwalczał wolności obywatelski i naruszał prawa człowieka. Co więcej, dążyła do zniesienia kary śmierci i dyskryminacji kobiet. Osiągnięcia Suzman uczyniły ją znaczącym symbolem opozycji w Republice Południowej Afryki na całym świecie. Pozostała aktywna politycznie nawet po przejściu na emeryturę, aż do swojej śmierci w 2009 roku.

Kiedy Helen Suzman przechodziła na polityczną emeryturę w 1989 roku, pełniła funkcję parlamentarzystki w RPA przez 36 lat. W tym czasie niestrudzenie przeciwstawiała się rządowi Partii Narodowej i jej polityce apartheidu. 13 z tych lat (1961–1974) spędziła jako jedyna członkini z ramienia Partii Progresywnej, stawiając opór apartheidowemu rządowi mimo wielu przeciwności. Jej odwaga, poświęcenie, i wielkie umiejętności stawiania parlamentarnego oporu apartheidowi zaskarbiły jej światowe uznanie. O sprawiedliwość społeczną i polityczną walczyła w parlamencie i poza nim, dwukrotnie zyskując nominację do Pokojowej Nagrody Nobla.

Była wybitną parlamentarzystką, nigdy nie przeoczyła okazji, by przemówić, by zadać pytania i interweniować w imieniu tych, których zniewolił bezwzględny system apartheidu. Choć nosiła na swoich plecach znaczny ciężar pracy parlamentarnej, nigdy nie zawiodła w dogłębnym dochodzeniu często tragicznych następstw apartheidowej legislacji. Chociaż interesowało ją przede wszystkim to, jak apartheid pozbawia obywateli ich wolności i prawa, a także ogromne koszty, jakie płacił za niego człowiek, angażowała się też w walkę o zniesienie kary śmierci i dyskryminacji kobiet, głównie dlatego, że dotyczyła ona afrykańskich kobiet, które w prawie zwyczajowym miały status osoby o stałym statusie nieletnim.

Helen Suzman dorastała w domu niepraktykujących Żydów, choć jej ojciec wspierał żydowskie organizacje dobroczynne. Jej poczucie żydowskości miało bardziej wymiar etniczny niż religijny i, choć nie była zacieklą syjonistką pragnącą mieszkać w Izraelu, całkowicie popierała istnienie Państwa Izrael. Wierzyła w żydowską wartość jednostki, która bierze odpowiedzialność za całą społeczność.

Postacie godne naśladowania

Regina Jonas

Regina Jonas przez większość życia chciała zostać rabinem, ale na drodze stały ograniczenia w edukacji wyższej i studiach rabinicznych względem kobiet. Regina Jonas urodziła się w Berlinie 3 sierpnia 1902 roku jako córka Wolfa i Sary Jonas. Dorastała w Scheunenviertel, biednej, głównie żydowskiej, dzielnicy.

Jej ojciec, kupiec z zawodu, który zmarł na gruźlicę w 1913 roku, prawdopodobnie był jej pierwszym nauczycielem. Już w pierwszych latach życia Regina Jonas czuła powołanie, by pełnić rolę rabina. Jej pasja dla historii Żydów, Biblii i języka hebrajskiego była oczywista nawet na etapie szkoły średniej — po latach inni uczniowie wspominali, że już wtedy mówiła, jak bardzo chce zostać rabinem. W swojej pracy z 1930 roku argumentowała, że nie istniało

prawo zabraniające kobietom pełnienia funkcji rabina i że tak w Biblii, jak i w historii można było znaleźć wiele przykładów kobiet nauczających i rozstrzygających żydowskie prawo.

Mimo przychylnych opinii profesorów o jej pracy, Jonas otrzymała tylko tytuł naukowy. Była jedyną kobietą, która miała nadzieję zostać wyświęconą na rabina. Wszystkie pozostałe studentki po ukończeniu nauki miały zostać nauczycielkami. Jonas nadal zabiegała o święcenia i otrzymała je w roku 1935. Jej końcowa praca poświęcona była tematowi: „Czy kobieta może sprawować funkcję rabina?”. Ta złożona w czerwcu 1930 roku praca to pierwsza znana próba ustalenia halachicznych podstaw wyświęcania kobiet. Już na pierwszej stronie swojej pracy Jonas pisze: „Uwielbiam tę profesję i, jeśli to będzie kiedykolwiek możliwe, chcę ją również sprawować”.

Na ostatnich stronach Jonas przedstawia następujące wnioski: „Z punktu widzenia prawa halachicznego niemal nic, poza uprzedzeniami i niezajomością takiego zjawiska, nie stoi na przeszkodzie, by kobieta pełniła rolę rabina”. Według Jonas kobiety wyjątkowo nadają się do sprawowania tej funkcji, gdyż „typowo kobiece cechy”, jak współczucie, umiejętności społeczne, intuicja psychologiczna, a także podejście do młodych ludzi, stanowią podstawowe wymogi, by być rabinem.

Tym samym, jak argumentowała, objęcie funkcji rabina przez kobiety to „kulturowa konieczność”. Gdy rozpoczęto deportacje rabinów, Jonas pracowała jako osoba religijna wspierająca psychologicznie pacjentów w szpitalu żydowskim w Berlinie, jak też nauczwała w liberalnych synagogach. Nawet po jej deportacji nadal głosiła słowo Boże, nauczwała i inspirowała wszystkich wokół, aż do ostatecznego zesłania do Auschwitz.

Regina Jonas, pierwsza kobieta wyświęcona na rabina, została zamordowana w Auschwitz w październiku 1944 roku. Od 1942 do 1944 roku pełniła funkcje rabina w getcie Theresienstadt. Ci, którzy przeżyli piekło obozu koncentracyjnego, mówili, że w tamtych okolicznościach jej kazania i praca duszpasterska miały wyjątkową wartość, bo podnosiły na duchu i dodawały sił.

4 razy D, czyli jak rozpoznać antysemityzm

Demonizacja

- Demonizacja państwa żydowskiego, dysproporcjonalna krytyka działań Izraela, porównywanie Izraelitów do nazistów a obozów palestyńskich uchodźców do Auschwitz to właśnie antysemityzm, czyli nieuprawiona krytyka Izraela.
- Stosowanie stereotypów wymierzonych w Izrael, które tradycyjnie skierowane są przeciwko „Żydom”, np. rysunki Izraela jako postaci wypijającej krew dzieci czy przedstawianie przywódców Izraela z haczykowatymi nosami czy chciwymi spojrzeniami.
- Porównywanie Izraela do nazistów czy jego przywódców do Hitlera, armii niemieckiej, czy Gestapo.
- Opisywanie Izraela jako „największego winowajcę względem praw człowieka na świecie”, gdy jasnym jest, że to porównanie nie jest właściwe.
- Używanie antyżydowskich symboli religijnych czy karykatury żydowskich symboli religijnych.
- Podkreślanie i stereotypizacja pewnych cech zwolenników Izraela, które historycznie stosowano w antysemickich atakach, np. „arogancja” amerykańskich Żydów, Żydzi „kontrolujący media”, czy Żydzi „kontrolujący rynki finansowe”.
- Obarczanie odpowiedzialnością za politykę Izraela i jej niedostatki wszystkich Żydów.
- Fizyczne czy słowne atakowanie żydowskich instytucji, jak synagogi czy cmentarze w formie protestu przeciwko Izraelowi.
- Stereotypizacja wszystkich Żydów jako wpisujących się w konkretną konfigurację polityczną (tzw. neokonserwatyści czy syjoniści).
- Zarzucanie Żydom, i tylko im, podwójnej przynależności.
- Obwinianie Izraela za wszystkie problemy świata i wyolbrzymianie wpływu społeczności żydowskiej czy państwa żydowskiego na światowe sprawy.
- Negowanie, bagatelizowanie czy lekceważenie Holokaustu jako części kampanii wymierzonej w Izrael.
- Dyskryminowanie Izraela w ramach jego zabiegania o różne pozycje czy statusy, np. w Radzie Bezpieczeństwa ONZ lub Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości.
- Rozpowszechnianie teorii spiskowych przeciwko Izraelowi i Żydom, jak np. oskarżanie ich o udział w atakach z 11 września 2001 roku czy wywołanie pandemii koronawirusa.

BROSZURA**4 razy D, czyli jak rozpoznać antysemityzm****Podwójne standardy**

- Gdy krytyka Izraela stosowana jest wybiórczo, gdy ONZ krytykuje Izrael za łamanie praw człowieka, a działania państw, w których prawa te łamane są najczęściej są ignorowane, gdy izraelska organizacja wolontariacka Magen David Adom jako jedyne pogotowie ratunkowe na świecie nie otrzymuje zgody na dołączenie do MKCK — wtedy mamy do czynienia z antysemityzmem.
- Nakładanie sankcji na Izrael za politykę, która jest powszechna wśród innych narodów.
- Dyskryminowanie osób jedynie dlatego, że są Żydami/Izraelczykami, bez względu na ich indywidualne poglądy czy działania.
- Obwinianie o antysemityzm czy wzrost nastrojów antysemickich Żydów czy Izraela, a nie samych antysemitów.

Delegitymizacja

- Odmawianie Izraelowi fundamentalnego prawa do istnienia (jako jedynemu narodowi na całym świecie) to także antysemityzm. Także dążenie osób, polityków lub państw do delegitymizacji Izraela dokładnie wtedy, gdy ten robi krok ku osiągnięciu pokoju, kwalifikuje się jako antysemityzm.

Negowanie, wypaczanie historii czy bagatelizowanie Holokaustu

- Kiedy Zachodni Brzeg porównuje się do getta warszawskiego, kiedy premier Izraela porównywany jest do Hitlera, gdy palestyńskie ofiary w wojnach porównuje się do ofiar Holokaustu, gdy Izraelczycy oskarżani się o popełnianie zbrodni ludobójstwa przeciwko Palestyńczykom, gdy czyny izraelskich żołnierzy porównuje się do prześladowania Żydów przez nazistowskie wojsko, gdy gwiazda Dawida jest porównywana do swastyki — to wszystko przykłady negowania Holokaustu oraz formy antysemityzmu.

Piętno Holokaustu

Motyw 1: „Godność a cierpienie”

„My, ofiary obozów koncentracyjnych, pamiętamy ludzi, którzy przechodzili przez postawione tam chaty, by pocieszyć pozostałych, oddając im swoją ostatnią kromkę chleba. Być może nie było ich wielu, ale i tak stanowią dostatecznej mocy dowód na to, że człowiekowi można odebrać wszystko prócz jednego — ostatniej z jego wolności, tj. decyzji, jaką postawę przyjmie w danych okolicznościach i jakim człowiekiem zdecyduje się być”.

Viktor Frankl

- Jakich innych rodzajów cierpienia doświadczali ludzie w trakcie Holocaustu?
- Jak w naszym wyobrażeniu ludzie ci zachowali godność?
- Czy mamy świadomość tego, co robili, jakich emocji doświadczali, do czego byli zmuszeni czy musieli się uciekać, by przeżyć w obozach koncentracyjnych? Czy potrafimy to sobie wyobrazić?

Opowieść 1

Fragment książki „The Jewish Return into History: Reflections in the Age of Auschwitz and a New Jerusalem” autorstwa Emila L. Fackenheim (1978).

Po nocy, którą spędziliśmy naprzemiennie a to na staniu na baczność, to na maszerowaniu, pierwszy dzień w Sachsenhausen upłynął nam na kilkugodzinym „przesłuchaniu”. Polegało ono na tym, że oficer SS przechadzał się, po czym powoli spoglądał to na jedną, to na drugą osobę, by w końcu wybrać kogoś i zadać mu pytanie o jego zawód. Bez względu na udzieloną odpowiedź — lekarz, prawnik, przedsiębiorca — zawsze stanowiła ona okazję do wyzwisk i ataków. „Zhańbiłeś niemieckie kobiety!”, „Wypaczyłeś niemieckie przepisy prawa!”, „Oszukałeś swoich niemieckich klientów!” i tak dalej.

Jednak tego dnia w pamięć zapadło nie zachowanie nazistów, ale postawa nas, Żydów. Wszyscy stali w milczącym porozumieniu, jakby uznając, że to może być ostatni dzień naszego życia, ale nie zniżymy się do poziomu nazistów opowiadaniem kłamstw. Jednemu z mężczyzn rozkazano, by przyznał się, że zdradził Niemcy. I choć bili go przez długi czas, odmawiał (Muszę zaznaczyć, że wszelka forma fizycznego oporu była poza dyskusją. Tuż za tym „przesłuchującym”, w gotowości stał inny oficer SS z karabinem maszynowym w ręku).

Drugiego dnia paradygmat naszej grupy uległ zmianie. Zaczęliśmy sądzić, że mówienie nazistom prawdy było nieco połączoną formą heroizmu. Jasnym stało się bowiem, że nikt nie weryfikował naszych odpowiedzi, a niewinne kłamstwa mogły ocalić daną osobę od wyzwisk czy ciosów. Dlatego na przykład członkowie seminarium rabinackiego uznali, że „nauczyciel w publicznej szkole” było roztropną odpowiedzią. Życie dobrze zweryfikowało ten pomysł.

UPRZEDZENIA POD LUPĄ

Piętno Holokaustu

Motyw 1: „Godność a cierpienie”

...stawianie oporu nazistom w taki sposób byłoby jak dobrowolne wejście w zasadzkę. Z perspektywy czasu wydaje się być dosyć absurdalnym przypuszczać, że ich polegający na zadawaniu wielu pytań bez sprawdzania prawdziwości udzielanych na nie odpowiedzi system mógł być przypadkowy. Poprzez niewinne kłamstwa udawało nam się ochronić ciało, jednocześnie w jakimś sensie traciliśmy część naszej godności. Oni postrzegali Żydów jako podludzi, których odpowiedzi nie miały żadnego znaczenia, nasza grupa z kolei, zawierając swojej mądrości, wpadła w zasadzkę. W tamtej chwili, oczywiście konsekwencje tego nie wydawały się znaczące. Ale ten stan rzeczy nie potrwał długo, bo gdy człowiek zaczyna poświęcać nieco swojej godności na rzecz bezpieczeństwa, raz po razie, w końcu dociera do punktu, w którym ucieczka od systemu staje się coraz trudniejszym zadaniem”.

Opowieść 2

Fragment „Surviving Inevitable Death: A Personal Testimony” autorstwa dr Trude Levi, 2003 (rozdział pochodzi z książki „Did You Ever Meet Hitler, Miss? A Holocaust Survivor Talks to Young People”).

„Zdarzało się, że obozowa łazienka była zamknięta w ramach kary. Tak było na początku października 1944 roku, gdy za oknem padał śnieg. Wiedziałam, że warunkiem przetrwania jest dobry stan zdrowia, a to oznaczało, że musiałam się dokładnie myć. Tej nocy zaryzykowałam moim życiem, by je ocalić — wymknęłam się z baraków, by umyć się świeżym śniegiem. Opuszczanie baraków nocą było surowo zabronione, więc za moją „kąpiel” mogli mnie zastrzelić. Na szczęście nikt nawet nie zauważył”.

Piętno Holokaustu

Motyw 2: „Bierni i współsprawcy”

„Świat jest miejscem niebezpiecznym! Ale winę za to ponoszą nie ci, którzy czynią zło, a ci, którzy nic z tym nie robią”.

Albert Einstein

- Co my, jak grupa, wiemy o tym, dlaczego nikt nie przerwał zgotowanej przez Hitlera zagłady?
- Co mogli czuć więzieni w obozach koncentracyjnych ludzie akceptujący głód, niewolnictwo, dehumanizację i śmierć jako nowe stałe elementy życia? Czy czuli się opuszczeni przez świat?
- Jak można zrozumieć brak reakcji innych narodów i rządów na prześladowania i próbę eksterminacji europejskich Żydów przez nazistów?

Opowieść 1

Fragment pochodzi z artykułu „Marked with Incurable Wounds” wielbego Luisa Rodriguez, opublikowanego w wydaniu magazynu „Common Ground” zatytułowanym „Holocaust and Memory” jesienią 2008 roku przez brytyjską organizację Council of Christians and Jews.

Żydzi i chrześcijanie muszą zrozumieć, że Holokaust zadał nam rany, które się nie zagoją. Dla chrześcijan to rana co najmniej współudziału, w przypadku Żydów to rana nieopisanego cierpienia i poczucia straty, ale nie tylko. Łączą nas rany przeszłości, które zarówno chrześcijan, jak i Żydów, naznaczyły na zawsze... W tym sensie nigdy nie możemy mówić o pomijaniu tematu Holokaustu. Ta rana w sposób trwały wyryła się w naszej zbiorowej świadomości. Jeżeli jednak kiedykolwiek mamy rozważyć to, by pozostawić Holokaust za sobą, możemy to zrobić jedynie w kontekście tej nieuleczalnej rany”.

Opowieść 2

Fragment książki „Did You Ever Meet Hitler, Miss? A Holocaust Survivor Talks to Young People”, 2003.

Pytanie: „Nie mogę zrozumieć tylko tego, dlaczego nikt nie reagował?”

14-latek, Anglia, s.92

Odpowiedź: „W tamtych czasach świat zamieszkiwało niewiele Żydów. Stanowili wówczas mniej niż 1% światowej populacji. Żydzi zamieszkiwali przede wszystkim miasta, a większość Niemców ze wsi czy miasteczek nigdy w życiu nie spotkała Żyda. Dlatego, gdy powiedziano im, że Żydzi byli wcieleniem diabła, podludźmi czy robactwem, wielu uwierzyło, bo nie mieli porównania. Jeśli dodano do

UPRZEDZENIA POD LUPĄ

Piętno Holokaustu

Motyw 2: „Bierni i współsprawcy”

tego, że to oni ponoszą odpowiedzialność za głód czy bezrobocie, wielu dawało temu wiarę. Choć niektórzy wiedzieli, że to nieprawda, nie obchodził ich los Żydów ani innych prześladowanych osób, w tym świadków Jehowy, homoseksualistów, Romów czy przeciwników Hitlera”.

Inną przyczyną biernej postawy społeczeństwa wobec poglądów Hitlera był strach. Hitler zorganizował całą armię złożoną z bandytów i donosicieli. Nawet dzieci były instruowane, by szpiegować swoich rodziców i rodziny. Ludzie bali się, że ktoś na nich doniesie i zostaną zabici”.

Pytanie: „Czy Brytyjczycy zrobili wystarczająco wiele, by zatrzymać Holocaust?”

15-latek, Anglia, s.93

Odpowiedź: „Zrobić więcej mogło każde z wolnych państw, gdyby naprawdę tego chciały. Niestety, zarówno w Anglii, jak i w wielu innych krajach, antysemityzm miał się dobrze. Dlatego ludzi nie obchodził los Żydów. Ówczesne władze wiedziały o istnieniu obozów zagłady, ale nie pozwoliły mediom o nich wspominać.

Można było podjąć próbę zbombardowania linii kolejowych prowadzących do obozów, co przynajmniej zwolniłoby proces eksterminacji. Można też było zbombardować fabryki zbrojeniowe, co doprowadziłoby do szybszego zakończenia wojny, a to przełożyłoby się na mniej jej ofiar. Ale z przyczyn politycznych takich kroków nie podjęto. Jeden z powodów był taki, że po pokonaniu Hitlera, fabryki te miały się przydać w walce z komunistami”.

UPRZEDZENIA POD LUPĄ

Piętno Holokaustu

Motyw 3: „Prześladowania, które przybierały na sile”

„Z antysemityzmem po raz pierwszy zetknęłam się w szkole, której byłam uczennicą. Miałam wtedy 8 lat. Zabierałam się za ścieranie klasowej tablicy, gdy jedno dziecko powiedziało, żeby nie dawać gąbki Żydom. To było tak dawno temu, ale nigdy nie udało mi się tego zapomnieć. Potem jakieś dzieci z zaskoczenia opluły mnie na ulicy i nazwały „brudną Żydówką”. Właściwie to nie rozumiałam, co się dzieje. Trzeba było po prostu przyjąć do wiadomości swoją inność”.

Anita Lasker-Wallfisch

- Jakie znaczenie, zarówno dla Żydów, jak i osób innego pochodzenia, miało stopniowe pozbawianie Żydów praw od 1933 roku?
- Gdybyś był(a) w Niemczech rano po Nocy Kryształowej, jaka byłaby Twoja reakcja?
- Omów, czym jest prześladowanie w ogólnym tego słowa znaczeniu i zastanów się nad współczesnymi przypadkami prześladowań, nie tylko w zamieszkiwanym przez ciebie kraju.

Opowieść 1

Relacja świadka wydarzeń z Nocy Kryształowej, zapisana 27 listopada 1938 roku.

„Dokładnie o trzeciej nad ranem w zamieszkiwanym przeze mnie domu, w którym mieścił się niewielki żydowski sklep, poczulśmy wstrząsy. Szyby okienne roztrzaskano, a wszystko, co znajdowało się za witrynami sklepu, zniszczono. Oczywiście trudno mi powiedzieć, czy coś takiego miało miejsce po raz pierwszy. To było w rejonie Kurfürstendamm w Berlinie. Mam w zwyczaju sypiać przy otwartym oknie, dlatego nie umknęły mi dźwięki rozbijanych okien, które stamtąd dochodziły.

W zamieszkiwanym przeze mnie budynku zorganizowano kolejne bombardowanie, mające zniszczyć to, co ocalało w trakcie pierwszego. Z mojego okna było widać niewielki samochód. Wysiadło z niego dwóch mężczyzn ubranych po cywilu i rozbili okna. Nie ulegało wątpliwości, że wszystko zostało dokładnie zaplanowane, bo wrócili do pojazdu, by powtarzać te działania raz po raz. Około szóstej nad ranem nadjechała kolejna grupa, która śladami poprzedniej niszczyła wszystko, co jeszcze zniszczone nie zostało. W przerwach w ciągu tych trzech godzin słychać było wozy strażackie mknące ulicami, a unoszący się nad ulicą Fasanenstrasse dym potwierdzał, co prawdopodobnie się wydarzyło.

Tak czy inaczej, była to zaplanowana akcja przeprowadzona przez SS, Hitlerjugend oraz tajne służby dedykowane działaniom ofensywnym. Gdy byłem u fryzjera usłyszałem, jak jedna z osób biorących w tym udział opowiadała, że w ramach przygotowań do wykonywania rozkazów pili do trzeciej nad ranem. Następnego ranka oczom wszystkich ukazać się miał zatrważający obraz, a tłąca się jeszcze synagoga przy Fasanenstrasse zdawała się być jak jakiś znak.

UPRZEDZENIA POD LUPĄ

Z tego, co zauważyłem, ludzie spoglądali na te zniszczenia w ciszy, choć było po nich, że widok ten wywarł na nich ogromne wrażenie. Ale byli też tacy, którzy otwarcie manifestowali swoje wzburzenie. Kiedy rano przechodziłem przez Kurfürstendamm, nie mogąc ukryć emocji, siwowłosy starzec podszedł do mnie, by wyrazić swój gniew. Powiedział, że to wydarzenie to zbrodnia przeciwko cywilizacji, za którą pewnego dnia Niemcy będą musieli odpokutować”.

Mity i fakty

Mit

Żydzi sprawują kontrolę nad wielkimi przedsiębiorstwami, bankami i mediami.

Fakt

Przekonanie, że większość Żydów pracuje w branżach finansów, mediów czy w innych dochodowych sektorach zaczęło się od krążącego mitu, jakoby istniał jakiś tajny żydowski spisek.

Jak dowodzi historia, Żydzi zawsze stanowili mniejszość i od wieków doświadczali prześladowań.

Sukces, jaki odniosła niewielka ich część, jak choćby rodzina Rothschildów, podaje się jako dowód na dominację tego narodu. po czym fałszywie przypisuje się takie powodzenie większości Żydów. W Europie XIX wieku było znacznie więcej takich Żydów, którzy, zamiast trudnić się bankowością, walczyli w rewolucjach. W rzeczywistości zdecydowana większość Żydów, która emigrowała do Stanów Zjednoczonych, harowała u kapitalistów-wyzyskiwaczy w przerażających warunkach. Według dostępnych danych obecnie w Stanach Zjednoczonych Żydzi stanowią mniej niż 3% obywateli. Co więcej, Żydzi stanowią mniej niż 1% kadry kierowniczej czy członków zarządów amerykańskich banków komercyjnych.

Żydzi mają udział większościowy czy pełną własność w przypadku jedynie 3,1% amerykańskich gazet. Jeśli jednak Żydów naprawdę jest „za dużo” w tych branżach, sama potrzeba ich zliczenia już stanowi problem.

BROSZURA

Mity i fakty

Mit

Żydzi rządzą światem i mają spisek obejmujący cały glob.

Fakt

Przeświadczenie o spisku, za którym stoją Żydzi, to jeden z najstarszych antyżydowskich mitów, który sięga już początków chrześcijaństwa. Przez cały okres średniowiecza w Europie patrzono na Żydów podejrzliwie i regularnie przypisywano im odpowiedzialność za wszelakie zło. W średniowieczu Żydów obwiniano za zarazę. W 1349 roku połowa żydowskiej ludności miasta została zamordowana w tzw. pogromie w Strasburgu, jednym z serii pogromów Armlederów.

Na początku XX wieku w protokołach mędrców Syjonu szczegółowo opisano plan podbicia świata rzekomo przygotowany przez Żydów. Dokument szybko okazał się fałszywką, jednak nie zahamowało to jego dalszej dystrybucji nie tylko w XX wieku, ale i współcześnie.

Obecnie mity o żydowskich spiskach krążą z niegasnącą intensywnością dzięki mediom społecznościowym. Często rozpowszechniające je osoby obwiniają Żydów czy Izrael jedynie w domyśle oraz wyłącznie pośrednio przywołują powielane przez wieki przekonania antysemitów. Przykłady takiej działalności można znaleźć w odniesieniu do wojen, klęsk żywiołowych czy chorób. Wśród mnóstwa fałszywych informacji na temat pandemii Covid-19 oskarżono Żydów o kontrolowanie przemysłu farmaceutycznego. Przypisywano im także winę za pojawienie się samej choroby — zupełnie jak w przypadku czarnej ospy.

An anti-Semitic cartoon published on Telegram on March 15, 2020, likening Jews to the coronavirus using the image of the Trojan horse. (Diaspora Affairs Ministry monitoring team via ADL/courtesy)

Mity i fakty

Mit

Żydzi są skąpi, chciwi i przedkładają dobra materialne nad inne cele.

Fakt

Mit o tym, jak bardzo chciwi są Żydzi, sięga średniowiecza, gdy niektórzy z nich trudnili się lichwą. Zamieszkujący Europę Żydzi nie mogli posiadać ziemi ani dołączać do cechów, choć wielu z nich miało manufaktury, które można było w razie prześladowań bez problemów przenieść.

Przedstawiciele Kościoła i państwa często przezywali Żydów lichwiarzami i poborcami podatków, bo nie podlegali chrześcijańskiemu prawu, które zabraniało pożyczania pieniędzy na procent. Przetrawanie „poborców podatków” zależało od władcy, któremu podlegali, łatwo więc było rzucić na nich winę w oczach tłumów. Lichwą czy poborem podatków zajmowali się nie tylko Żydzi (robili to m.in. Lombardczycy), ale to ich działalność była drobiazgowo rejestrowana, bo kontrolowano ich znacznie bardziej szczegółowo niż chrześcijan.

Mit ten przeobraził się w wiodącą narrację, która trwa od wczesnych chrześcijańskich podań, w których Judasz, „zdradziecki Żyd”, był gotów zdradzić Syna Bożego za 30 srebrników. Mimo że wszystkich 12 apostołów, jak też sam Jezus, byli Żydami, to Judasza wybrała sobie zachodnia sztuka na przykład *tego* Żyda. Często przedstawiano go z rudymi włosami, które, na tle pozostałych apostołów, tajemniczo jasnowłosych i o jasnej skórze, miały wyróżniać go jako zdrajcę. Historia Judasza nadal nie traci na popularności. Jego imię to synonim zdrajcy, a w wielu językach słowo „Żyd” niemal nie różni się od tego imienia.

Na przestrzeni lat rzeczywistość jedynie przyczyniła się do umacniania antysemitycznych mitów. Przykładem na to są powszechnie używane wyrażenia. W Europie Zachodniej, we francuskich i belgijskich szkołach, często stosuje się zwrot *manger en Juif*, co dosłownie tłumaczymy jako „jeść jak Żyd”, choć jego znaczenie to jeść egoistycznie, nie dzieląc się z nikim. W Holandii natomiast na podarunek od kogoś skąpego mówi się *jodenfooi*, co oznacza „żydowski napiwek”. Żyd oznacza także kogoś skąpego w językach węgierskim *ne légy Zsido*, dosłownie: „nie zachowuj się jak Żyd”), jak i włoskim (*che rabbino!*, czyli „co za rabin!”).

Opisany przez Szekspira w „Kupcu weneckim” Shylock to jeden z najbardziej znanych przykładów przerysowanej postaci żydowskiego przedsiębiorcy. Shylock, żydowski lichwiarz, domaga się wykrojenia funta ciała swego dłużnika, który nie spłacił swojego zobowiązania. Takie przedstawienie tej postaci jedynie umocniło krążące przekonania o mętnych praktykach Żydów w odniesieniu do pieniędzy i podtrzymuje teorie spiskowe o żydowskim władztwie nad globalnymi finansami. Ten powracający antysemityczny motyw występuje po dziś dzień, choćby w postaci demonizacji Sorosa czy Rothschildów.

BROSZURA

Mity i fakty

Mit

Żydzi zabili Jezusa — są mordercami Chrystusa.

Fakt

Od wieków ci, którzy nie rozumieją, dlaczego Żydzi nie uznali Jezusa Chrystusa za Syna Bożego czy Mesjasza, odnoszą się do nich z niechęcią. Teoria, którą zaproponowali niektórzy Ojcowie Kościoła, sięga okresu między II a V wiekiem. Gdy Rzymianie stali się chrześcijanami, stopniowo zaczęli zrzucać ze swoich barków odpowiedzialność za śmierć Jezusa (ukrzyżowanie było rzymskim sposobem wymierzenia kary) i rozpowszechniać pogląd, że Chrystus umarł z winy Żydów.

Powszechna wiara w mit o Żydach, którzy zabili Chrystusa, doprowadziła w kolejnych wiekach do okresów masowych deportacji i zagłady Żydów z ręki chrześcijan. Dopiero w 1965 roku w deklaracji „Nostra Aetate” Kościół katolicki odrzucił tezę o zbiorowej odpowiedzialności wszystkich Żydów za śmierć Chrystusa: „[...] za Jego męki nie można winić wszystkich Żydów wówczas żyjących ani Żydów współczesnych [...]”.

W czasie powstawania chrześcijańskich świętych pism chrześcijaństwo wciąż było nową religią wyodrębniającą się z tradycyjnego judaizmu, dlatego konieczna była dychotomia „dobrego” chrześcijaństwa i „błédnego” starego przymierza. Oskarżenie Żydów o zabicie Jezusa stanowiło bardzo prosty środek do celu.

Mity i fakty

Mit

Żydzi podpisali pakt z diabłem.

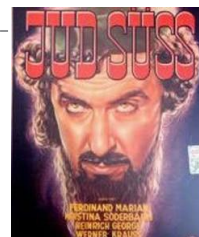
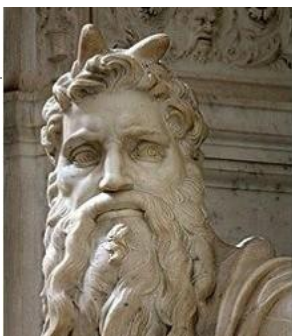
Fakt

Oskarżenia o bogobójstwo organicznie przekształciły się w demonizację Żydów, których powiązano z Szatanem.

Sławna rzeźba Michał Anioła przedstawiająca Mojżesza stanowi symboliczny przykład sposobu portretowania Żydów przez całe tysiąclecie — jako rogatych diabłów, służących Szatanowi. Niedawno odrestaurowane freski w kaplicy Sykstyńskiej Michała Anioła przedstawiają między innymi portret teścia biblijnego Aarona z okragłą „żółtą gwiazdą wstydu”, powszechnie znanym w renesansowych Włoszech antysemitycznym symbolem, który stał się pierwowzorem dla żółtej gwiazdy Dawida używanej przez nazistów do oznaczania Żydów pięćset lat później.

Motyw demonizowania Żydów zawiera w sobie również oskarżenia o perwersję wywoływane debatami poświęconymi obrzezaniu, które pojawiły się już na początku chrześcijaństwa, a utrzymują się do dziś. Od I do V wieku chrześcijańscy przywódcy propagowali wyrzeczenie się życia seksualnego, dlatego Żydzi stanowili wygodny cel, by pokazać ich jako zagrożenie dla chrześcijańskiego ideału. We wczesnych chrześcijańskich tekstach oskarżenia o zmysłowość, cielesność, bestialstwo czy rozwiązłość służyły za strategię przeciwstawiania obrazowi „uduchowionego” chrześcijanina wizerunkowi „zaślepionego żądzą” Żyda. Żydów często przedstawiano jako niebezpiecznych zbereźników, którzy czasami dosłownie kuszących cnotliwych chrześcijan do herezji, albo jako zniewieściałych słabeuszy bez charakteru, niezdolnych do kontrolowania cielesnych impulsów czy panowania nad swoimi żonami. Te karykatury obrazujące zepsucie Żydów miały na celu nie tylko podkreślić religijną różnicę między nimi a chrześcijanami, ale też usprawiedliwiać narastające prawne prześladowania i akty przemocy wymierzone w Żydów — interesy chrześcijańskich przywódców zaczęły być bowiem tożsame z korzyściami dla cesarstwa.

W Europie nadal można znaleźć obrazy *Judensau*, czyli tzw. żydowskiej maciory (samica świni), przedstawiające Żydów otaczających, ssących sutki czy odbywających stosunki seksualne z tym zwierzęciem (często uważanym za diabła). To wyraz drwiny z judaizmu i obowiązującego jego wyznawców zakazu spożywania wieprzowiny. Rzeźby, grawery czy malunki z tym motywem są nadal obecne, głównie w Niemczech, ale też w całej środkowej części Europy.

BROSZURA

Mity i fakty

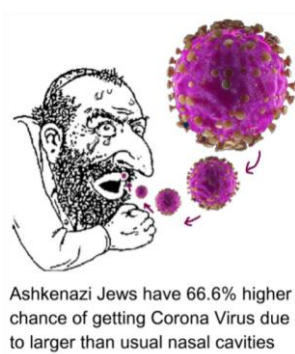
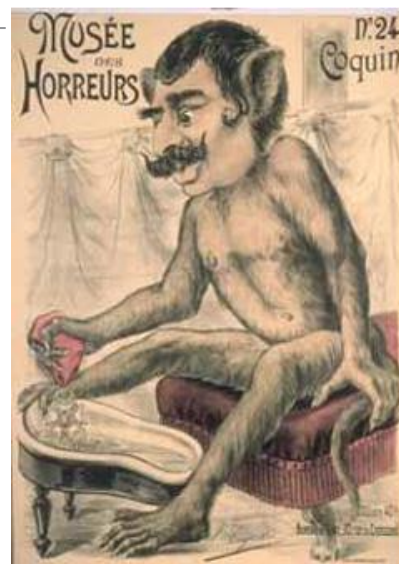
Mit

Wygląd Żydów charakteryzuje się wyróżniającymi cechami (duży nos, wielkie uszy, pełne wargi).

Fakt

Chrześcijańska sztuka średniowieczna stosowała przerysowywanie fizycznych cech wyglądu, by przedstawić Żyda jako obcego czy intruza. Miało to pomóc odróżnić chrześcijan od „innych”. Takie cechy „etniczne”, stosowane przez malarzy czy grawerów, to m.in. drobniejsza postura, ciemniejsze włosy i kolor skóry. Pierwsza karykatura z haczykowatym nosem Żyda pojawiła się w 1233 roku w Anglii. Jednocześnie nienaturalny charakter tego, jak Żyd wygląda, miał wtedy symbolizować jego przynależność do świata zła i grzechu — był przecież zdeformowany i niegodny.

Powszechną praktyką było ukazywanie Żydów jako postaci o cechach zwierząt: drapieżnych ptaków, węży, pajaków, owadów, szczurów, hydry czy ośmiornice. Był to prosty sposób na ich napiętnowanie jako drapieżców, pasożytów i istoty szkodliwe. Proces taki nosi nazwę zoomorfizmu.

Mity i fakty

Mit

Judaizm narzuca mordowanie nieżydowskich dzieci dla ich krwi.

Fakt

Być może najstarszym antyżydowskim posądzeniem, jakie wciąż krąży, jest oskarżanie Żydów o mord rytualny, mający wynikać z ich tradycji spożywania krwi. Najstarsza odkryta wzmianka na ten temat pochodzi z okresu początków II wieku, z czasów początków diaspory. Mowa tu o traktacie w obronie judaizmu autorstwa Józefa Flawiusza pt. „Przeciw Apionowi”. Jego adresatem był Apion, rzymski retor pochodzenia greckiego, który oskarżył Żydów o porwanie Greków w celu zjedzenia ich organów wewnętrznych i wypicia krwi. W tym samym czasie, gdy padały te oskarżenia, obowiązywały ograniczenia nałożone na Żydów odnoszące się do ich życia codziennego, m.in. zakaz obrzezania czy zakaz zgromadzeń.

To w średniowieczu dostrzegamy, że oskarżanie Żydów o morderstwa rytualne stało się częścią mentalności europejskiego chrześcijanina — istnieje 150 zapisów konkretnych spraw oskarżenia Żydów o zjadanie dzieci, nie licząc tysięcy niepotwierdzonych przypadków takich twierdzeń.

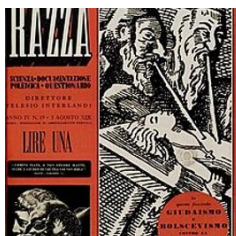
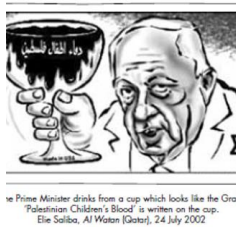
Pierwszy udokumentowany przypadek oskarżenia Żydów o mord rytualny miał miejsce w angielskim Norwiche w 1144 roku. Pogłoskę potraktowano jako „racjonalne” wyjaśnienie, jak doszło do nagłej śmierci młodego Williama, którego ciało znaleziono w wigilię Wielkiego Piątku. Twierdzono, że siłą zaciągnięto go do miejscowej synagogi na próbę uroczystości Męki Pańskiej.

Pierwsze przypadki oskarżeń o dzieciobójstwo bazowały na twierdzeniu, że krew nieżydowskich dzieci jest przez Żydów wykorzystywana do robienia praśnego chleba. Pierwszy przypadek takiego oskarżenia przypada na rok 1235, gdy to w Fuldzie w Niemczech znaleziono ciała pięciorga dzieci pewnego młynarza. W konsekwencji grupa wieśniaków z krzyżami w rękach skatowała na śmierć około 30 Żydów.

Zarządzone przez cesarza Fryderyka II śledztwo zakończono oczywistym wnioskiem: oskarżenia te były zwykłym oszczerstwem. Podobne stanowisko zajął papież Innocenty IV w wydanej przez siebie w 1247 roku bulli. Co więcej, samo domniemywanie, że Żydzi dopuszczali się takich czynów, było absurdalne — ignorowało bowiem fakt, że zgodnie z treścią Tory, spożywanie krwi jest w pełni zakazane: „Jeżeli ktoś z domu Izraela albo spośród przybyszów, którzy osiedlili się między nimi, będzie spożywał jakkolwiek krew, zwrócę oblicze moje przeciwko temu człowiekowi spożywającemu krew i wyłączę go spośród jego ludu. (Kpł, 17,10).

Od wieków mityczna postać ludożerczego czy wampirycznego Żyda budzi wielki strach w chrześcijańskiej Europie. Trudno znaleźć równie niepokojące ją obawy. Czasami strach ten ponownie ożywa napędzany przez lokalne siły polityczne szukające wygodnego kozła ofiarnego. Dawna wersja tego, co dziś nazywamy „fake newsem” sprowokowała wiele z mordów, które miały miejsce z końcem XX wieku w Europie Wschodniej. Mit o czyhających na ludzką krew Żydach podsycający nienawiść wobec nich wykorzystali też na wiele sposobów w swojej nikczemnej propagandzie naziści.

Współcześnie nowe teorie spiskowe często nawiązują do tych dawnych już oskarżeń. Przykładem jest twierdzenie, że to Żydzi (albo Mosad, Izrael, George Soros itp.) „wynaleźli” koronawirusa albo wirus czy szczepionka to broń biologiczną ich autorstwa. Podobnie często można dostrzec takie sugestie w obrazkach wymierzonych w Izrael (polityczne rysunki satyryczne czy memy w mediach społecznościowych).

BROSZURA

Mity i fakty

Mit

Judaizm to tylko religia. Dlaczego Żydzi roszczą sobie prawo do tworzenia państwa?

Fakt

Nie tylko religia definiuje judaizm. Tożsamość żydowska to złożone połączenie mniejszości narodowych i etnicznych oraz tożsamości religijnej. Można być na przykład jednocześnie Żydem i ateistą.

Zanim w 70 r. rzymskie legiony zniszczyły Drugą Świątynię, Żydzi byli narodem jak każdy inny. Kraj Żydów nazywano Judeą, a jego stolicą była Jerozolima. Choć byli jedynymi monoteistami, tj. jedynym wyznaniem przekonanym o istnieniu tylko jednego Boga, sami byli głęboko podzieleni na różne odłamy, takie jak saduceusze, faryzeusze, zeloci, esseńczycy, samarytanie czy w końcu chrześcijanie.

Dopiero po wygnaniu Żydów musieli się oni zjednoczyć i przeorganizować według struktury rabinicznej. Nie posiadali swojego państwa, dlatego musieli gromadzić się wokół synagogi. To wyjaśnia, dlaczego Żydów uważano za państwo oraz/lub naród do czasu ich emancypacji, która wynikała z wydarzeń rewolucji francuskiej. To dzięki niej przestano ich wykluczać z chrześcijańskiego społeczeństwa i dopuszczono do wszystkich zawodów jak innych obywateli. Z historii jasno wynika, że żydostwo oznaczało przede wszystkim wspólnotę narodową, a dopiero wtórnie religijną, a to z kolei uzasadnia koncept syjonizmu (powrót Żydów do Judei).

Katolicyzm, protestantyzm czy islam stanowią dominujące wyznania w wielu krajach, a często uzyskują status religii państwowej, dzięki czemu ustanawiane są cotygodniowe dni wolne od pracy i święta państwowe, z kolei Żydzi stanowią mniejszość na całym świecie z wyjątkiem Izraela.

Mity i fakty

Mit

Żydzi to rasiści, którzy nie chcą mieszać się z innymi narodami.

Fakt

Historia Europy pokazała, że władze zmuszały Żydów do życia w odosobnieniu od innych obywateli w dzielnicach zwanych „gettami”. To jedynie podkreślało, jak różnili się od pozostałych i narażało na obwinianie za wszelkie tragedie.

Gdy nazwa grupy, do której należy człowiek, stanowi powszechnie stosowany epitet czy określenie, niektórzy rodzice i rodziny decydują się żyć zachowując dystans od reszty społeczeństwa, tj. mieszkać w bezpieczniejszej okolicy albo wysłać dzieci do żydowskich szkół, gdzie nie będą narażone na antysemickie ataki.

W przeciwieństwie do chrześcijaństwa czy islamu, celem judaizmu nie jest nawracanie ludzi na swoją wiarę. Przejście na judaizm od zawsze jest jednak możliwe.

W istocie na świecie jest mnóstwo Żydów wszelkich ras i pochodzeń, w tym: w Europie, na Półwyspie Arabskim, w Indiach, w Afryce. Do początku XX wieku można było spotkać nawet chińskich Żydów.

Co więcej, dawniej chrześcijanom czy muzułmanom, którzy chcieli przejść na judaizm, groziła z rąk współwyznawców kara śmierci.

Nie powinno się też zapominać, że obecnie niemal 50% Żydów zawiera związki małżeńskie z partnerami, którzy Żydami nie są.

Pewne zasady judaizmu jako religii wymagają przestrzegania zasad koshernej żywności. Zdarzyć się może, że w trakcie jakichś spotkań towarzyskich skład dania nie spełnia wymogów koszerności, utrudniając czy wręcz uniemożliwiając oddzielenie „dobrego” jedzenia. Tym samym tzw. „niechęć wobec asymilacji” może być formą narzuconego przez samego siebie wymogu odnośnie do zgodności z zasadami koszerności.

BROSZURA

Mity i fakty

Mit:

Żydzi to rasiści, którzy nie chcą mieszać się z innymi narodami.

Fakt:

Historia Europy pokazała, że władze zmuszały Żydów do życia w odosobnieniu od innych obywateli w dzielnicach zwanych „gettami”. To jedynie podkreślało, jak różnili się od pozostałych i narażało na obwinianie za wszelkie tragedie.

Gdy nazwa grupy, do której należy człowiek, stanowi powszechnie stosowany epitet czy określenie, niektórzy rodzice i rodziny decydują się żyć zachowując dystans od reszty społeczeństwa, tj. mieszkać w bezpieczniejszej okolicy albo wysłać dzieci do żydowskich szkół, gdzie nie będą narażone na antysemickie ataki.

W przeciwieństwie do chrześcijaństwa czy islamu, celem judaizmu nie jest nawracanie ludzi na swoją wiarę. Przejście na judaizm od zawsze jest jednak możliwe.

W istocie na świecie jest mnóstwo Żydów wszelkich ras i pochodzeń, w tym: w Europie, na Półwyspie Arabskim, w Indiach, w Afryce. Do początku XX wieku można było spotkać nawet chińskich Żydów.

Co więcej, dawniej chrześcijanom czy muzułmanom, którzy chcieli przejść na judaizm, groziła z rąk współwyznawców kara śmierci.

Nie powinno się też zapominać, że obecnie niemal 50% Żydów zawiera związki małżeńskie z partnerami, którzy Żydami nie są.

Pewne zasady judaizmu jako religii wymagają przestrzegania zasad koshernej żywności. Zdarzyć się może, że w trakcie jakichś spotkań towarzyskich skład dania nie spełnia wymogów koszerności, utrudniając czy wręcz uniemożliwiając oddzielenie „dobrego” jedzenia. Tym samym tzw. „niechęć wobec asymilacji” może być formą narzuconego przez samego siebie wymogu odnośnie do zgodności z zasadami koszerności.

Mity i fakty

Mit:

Antysemityzmu już nie ma. Dlaczego więc Żydzi nadal są tak bardzo wyczuleni na jego punkcie?

Fakt:

Społeczności żydowskie rozumieją, co oznacza być mniejszością, uchodzącą, kozłem ofiarnym winionym za choroby, zapaść gospodarczą czy herezje, a także obiektem eksperymentów przeprowadzanych na tle rasistowskim. Znają też znaczenie słowa „zjednoczenie”, wiedzą, jak odbudować swoją społeczność, jak wytrwać w obliczu katastrofy. Właśnie to doświadczenie zbiorowe nazywane „najdłuższą nienawiścią” sprawia, że społeczności są tak czujne w monitorowaniu antysemityzmu i tak chętne, by stawiać mu czoła we wszystkich formach.

Wielu Europejczyków utożsamia antysemityzm z Holokaustem. Jednak w ostatnich dwóch dekadach antysemityzm cechował się coraz większą brutalnością. W ciągu 6 lat, od marca 2012 roku do marca 2018 roku, w Europie za przynależność do narodu żydowskiego zamordowano 15 osób, w tym 3 dzieci. Oto lista ofiar: Gabriel w wieku 4 lat, Arieł w wieku 5 lat, Jonathan Sandler w wieku 30 i Myriam Monsoniego w wieku 7 lat (Tuluza). Emmanuel i Miriam Riva w wieku 54 i 53 lat, Dominique Sabrier w wieku 66 lat i Alexandre Strens w wieku 25 lat (Bruksela), Yohan Cohen w wieku 20 lat, Yoav Hattab w wieku 21 lat, Philippe Braham w wieku 45 lat i François-Michel Saada w wieku 64 lat (Paryż), Dan Uzan w wieku 38 lat (Kopenhaga), Sarah Halimi w wieku 65 lat (w 2017 roku w Paryżu) oraz Mireille Knoll w wieku 85 lat (w 2018 roku w Paryżu).

Wymienione osoby zostały zamordowane wyłącznie z powodu przynależności do narodu żydowskiego. Nie zostały uwzględnione ofiary innych przestępstw sklasyfikowanych jako przestępstwa z nienawiści czy mowa nienawiści. Analizując dane, trzeba uwzględnić także wpływ zjawiska celowego zaniżania negatywnych statystyk.

Ćwiczenie z definicją IHRA:

Przeanalizuj podane studia przypadków, posługując się tą definicją

Jakie brzmienie mają propagowane w ramach tego incydentu antysemickie przekazy? W jaki sposób incydent ten spełnia definicję antysemityzmu IHRA?

Czy ten incydent nie jest złamaniem prawa, czy można go już postrzegać jako sprzeczny z przepisami? Czy ma charakter przestępstwa? Jeśli incydent ten ani nie jest bezprawny, ani nie stanowi przestępstwa, na czym polega jego szkodliwość i dlaczego stanowi zagrożenie?

Jakie władze powinny zaangażować się w reakcję na ten incydent?

Z jakimi problemami mogą się spotkać te władze w ramach swojej reakcji?

JAK STAWIĆ CZOŁA PROBLEMOM

Przeanalizuj podane studia przypadków, posługując się tą definicją

Definicje

Robocza definicja antysemityzmu, przyjęta przez IHRA

„Antysemityzm to określone postrzeganie Żydów, które może się wyrażać jako nienawiść do nich. Antysemityzm przejawia się zarówno w słowach, jak i czynach skierowanych przeciwko Żydom lub osobom, które nie są Żydami, oraz ich własności, a także przeciw instytucjom i obiektom religijnym społeczności żydowskiej.”

Przykłady przedstawione przez IHRA:

<https://www.holocaustremembrance.com/pl/resources/working-definitions-charters/robocza-definicja-antysemityzmu-przyjeta-przez>

Czyny antysemickie uznawane są za przestępstwo, o ile istnieją odpowiednie zapisy prawa (np. negowanie Holocaustu, a w niektórych krajach rozpowszechnianie materiałów antysemickich).

Czyny przestępcze mają charakter antysemicki, gdy celem tych działań są ludzie czy obiekty, takie jak budynki, szkoły, miejsca kultu religijnego oraz cmentarze, wybierane dlatego, że należą do Żydów, uchodzą za żydowskie lub są powiązane z Żydami.

Dyskryminacja o charakterze antysemickim polega na odmawianiu Żydom prawa do skorzystania z okazji czy usług dostępnych innym grupom. W wielu krajach jest ona nielegalna.

Przestępstwa z nienawiści

„Przestępstwo z nienawiści to rodzaj przestępstwa, którego sprawca dopuszcza się go z powodu negatywnego nastawienia czy uprzedzeń wobec konkretnych grup ludzi. Aby można było mówić o przestępstwie z nienawiści, muszą zostać spełnione dwa kryteria. Po pierwsze działanie to musi być czynem zabronionym w rozumieniu prawa karnego. Po drugie powodem tego działania musiała być jakaś forma uprzedzenia”.

(Definicja OSCE ODIHR)

Mowa nienawiści: Definicja Komisji Europejskiej opiera się na decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej 2008/913/JHA. Mówi ona,

„mowa nienawiści, określone poniżej czyny podlegają sankcjom karnym jako przestępstwa kryminalne:

publiczne nawoływanie do przemocy lub nienawiści skierowanej przeciwko grupie osób, którą definiuje się według rasy, koloru skóry, pochodzenia, wyznawanej religii lub światopoglądu albo przynależności narodowej lub etnicznej, ewentualnie przeciwko członkowi takiej grupy,

powyższe czyny, gdy są dokonywane poprzez publiczne rozpowszechnianie lub rozprowadzanie tekstów, obrazów lub innych materiałów,

publiczne aprobowanie, negowanie lub rażące umniejszanie znaczenia zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości oraz zbrodni wojennych w rozumieniu art. 6, 7 i 8 statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz zbrodni określonych w art. 6 Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, jeśli czyny takie mogą podburzać do przemocy lub wzbudzać nienawiść skierowaną przeciwko takiej grupie lub jej członkowi.

Karalne jest również podżeganie do określonych powyżej czynów oraz pomocnictwo w ich popełnieniu.

Pełny tekst przeczytasz tutaj: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:133178>

Działanie z nienawiści to czyn, który może nie spełniać przesłanek, by nazwać je przestępstwem, wciąż jednak nie jest pozbawiony nienawiści, niechęci czy uprzedzeń. Przykładem jest m.in. dyskryminacja, jak np. zabranianie komuś wejścia do sklepu z powodu jego/jej tożsamości etnicznej czy niepełnosprawności.

Przeanalizuj podane studia przypadków, posługując się tą definicją

Definicje

Dyskryminacja: Dyskryminacja bezpośrednia — jest definiowana podobnie zarówno w przepisach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), jak i unijnych. Z punktu 2. art. 2 Dyrektywy wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne wynika, że dyskryminacja bezpośrednia „ma miejsce, gdy ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne osoba traktowana jest mniej przychylnie niż traktuje się, traktowano lub traktowano by inną osobę w podobnej sytuacji”. ETPC z kolei stosuje się do sformułowania, zgodnie z którym do dyskryminacji bezpośredniej dochodzi wtedy, gdy istnieje „różnica w traktowaniu osób w analogicznych, zbliżonych sytuacjach” wynikająca z określonych cech.

Dyskryminacja pośrednia — zarówno przepisy ETPC, jak i UE uznają, że dyskryminacja może wynikać nie tylko z różnicy w traktowaniu osób w podobnych sytuacjach, ale również, gdy człowiek zostaje potraktowany tak samo jak ktoś, kto znalazł się w odmiennym położeniu. Ta druga wymieniona forma dyskryminacji nazywana jest „pośrednią”, gdyż to nie samo traktowanie jest inne, ale jego skutki, które inaczej wpłyną osoby o różnych cechach. W świetle punktu 2(2)(b) art. 2 Dyrektywy o wprowadzeniu w życie zasad równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne „dyskryminacja pośrednia ma miejsce, gdy pozornie neutralne przepisy, kryteria lub praktyki mogą doprowadzić do szczególnie niekorzystnej sytuacji dla osób danego pochodzenia rasowego lub etnicznego na tle osób innego pochodzenia”. W niektórych z ostatnio wydanych przez siebie wyrokach ETPC czerpał z tej definicji dyskryminacji pośredniej, twierdząc, że „różnica w traktowaniu może przybrać formę niewspółmiernych konsekwencji w postaci uprzedzeń w polityce czy środków, które, choć sformułowane przy użyciu neutralnych terminów, dyskryminują jakąś grupę”.

Negacjonizm to propagandowy dyskurs, który neguje rzeczywistość historyczną oraz zakres Holokaustu (Szoa), czyli eksterminacji Żydów przez nazistów i ich współpracowników podczas II wojny światowej. Negacjonizm odnosi się w szczególności do wszelkich prób twierdzenia, że Holokaust (Szoa) w ogóle się nie wydarzył.

Negacjonizm może obejmować publiczne negowanie lub poddawanie w wątpliwość stosowania podstawowych metod zagłady (np. komór gazowych, masowych rozstrzelań, głodzenia i torturowania) lub zamiaru dokonania ludobójstwa na narodzie żydowskim.

Negacjonizm w swych różnych formach jest przejawem antysemityzmu. Usiłowanie zaprzeczania ludobójstwu Żydów jest próbą oczyszczenia narodowego socjalizmu i antysemityzmu z winy i odpowiedzialności za ludobójstwo na narodzie żydowskim. Formy negacjonizmu mogą również obejmować obwinianie Żydów za wyolbrzymianie lub wymyślenie Zagłady dla celów politycznych lub finansowych, jak gdyby była ona wynikiem żydowskiego spisku. W tym przypadku, celem negacjonizmu jest przerzucenie odpowiedzialności na Żydów i ponowna legitymizacja antysemityzmu.

Celem negacjonizmu często bywa rehabilitacja otwartego antysemityzmu oraz promowanie ideologii politycznych i tworzenie warunków, które sprzyjają zaistnieniu takiego samego zdarzenia, jakiemu negacjonizm zaprzecza.

JAK STAWIĆ CZOŁA PROBLEMOM

Przeanalizuj podane studia przypadków, posługując się tą definicją

Definicje

Zniekształcanie prawdy historycznej o Holokauście odnosi się m.in. do:

1. zamierzonych działań podejmowanych w celu usprawiedliwienia Holokaustu lub minimalizowania jego znaczenia lub istotnych jego elementów, w tym [roli] kolaborantów i sojuszników nazistowskich Niemiec;
2. rażącego zaniżania liczby ofiar Holokaustu wbrew temu, co podają wiarygodne źródła;
3. prób obwiniania Żydów za spowodowanie ludobójstwa swojego narodu;
4. twierdzeń, które przedstawiają Holokaust jako pozytywne wydarzenie historyczne. Twierdzenia te nie są przykładem negacjonizmu, lecz są z nim ściśle związane jako radykalna forma antysemityzmu. Mogą one sugerować, że Holokaust nie okazał się wystarczająco skuteczny w realizacji swego celu, jakim było "ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej";
5. prób rozmycia odpowiedzialności za utworzenie obozów koncentracyjnych i obozów śmierci, zakładanych i prowadzonych przez nazistowskie Niemcy, poprzez obarczanie winą innych narodów lub grup etnicznych.

Przeanalizuj podane studia przypadków,
posługując się tą definicją

Studia przypadków

Studium przypadku nr 1

Przy wejściu do koszernej restauracji w Amsterdamie, której właścicielem jest Izraelczyk, we śróde podłożono atrapę bomby.

„Bombę”, która okazała się być po prostu kartonowym pudłem oklejonym taśmą maskującą z przewodami i elektrycznym detonatorem u góry, znaleziono przy restauracji HaCarmel w południowej części Amsterdamu.

Sami Bar-On, jej właściciel, powiedział Israelowi Hayomowi, że to nie pierwszy raz, gdy jego lokal został obrany na cel takiego ataku.

„To już czwarty raz w ciągu ostatnich czterech lat”, mówi Bar-On. „Ale nie damy się zastraszyć takim zachowaniem, będziemy stać z uniesionymi głowami. Nie boję się, my się nie boimy i nadal będziemy działać z ogromną dumą”.

Po raz pierwszy na pierwsze strony gazet HaCarmel trafiła w roku 2017, gdy mężczyzna wymachujący palestyńską flagą wybił szybę w głównym oknie i zabrał wiszącą tam flagę Izraela.

Innym razem restaurację obrzucono jajkami.

Studium przypadku nr 2

W małej wiosce na XVIII-wiecznym cmentarzu żydowskim doszło do zniszczenia nagrobków. W sumie 40 z 50 z nich zostało potłuczonych czy przewracanych. Ten akt wandalizmu nie umknął przechodniowi, który zauważył go w tym tygodniu i zgłosił. Cmentarz został zamknięty. Policja bada okoliczności tego ataku. To już drugi taki akt wandalizmu na tym cmentarzu w ciągu ostatnich dwóch lat. Sprawcy poprzedniego, trzech młodzi mężczyźni, otrzymali wyroki w zawieszeniu.

Studium przypadku nr 3

Upadając na schodach do swojego mieszkania, Liliane złamała żebro. Poprosiła syna o telefon na infolinię medyczną. Jej syn jest Amerykaninem mówiącym z amerykańskim akcentem.

Kiedy lekarz odebrał, powiedział, że nie może przyjechać i zająć się leczeniem Liliane, po czym zakończył połączenie. Gdy jej syn zadzwonił jeszcze raz, lekarz odparł, by „wysłać ją na kilka godzin do Strefy Gazy, a przestanie ją boleć”.

Później lekarz przyznał, co powiedział kobiecie, twierdząc, że „zareagował emocjonalnie”. Dodał również, że amerykański akcent syna kobiety sprawił, iż uznał ich za Żydów.

* <https://www.dutchnews.nl/news/2020/08/man-jailed-for-placing-fake-bomb-outside-jewish-restaurant/>

**

<https://www.algemeiner.com/2014/08/01/belgian-doctor-refuses-to-treat-elderly-jewish-patient-tells-her-to-go-to-gaza/>

JAK STAWIĆ CZOŁA PROBLEMOM

Studia przypadków

Przeanalizuj podane studia przypadków,
posługując się podaną definicją

Studium przypadku nr 4

Zgodnie z zeznaniami domniemyanych ofiar na Węgrzech grupa pięciu młodych mężczyzn powiedziała na ulicy aktywiście społeczności żydowskiej, że on i jego żona są „brudnymi Żydami” i „powinni skończyć w komorze gazowej”.

Jak podaje żydowska gazeta „Szombat”, 18 sierpnia w węgierskim Nyíregyháza doszło do incydentu. Gdy Daniel Rosenfeld wracał z żoną z modlitwy w miejscowej synagodze, podeszli do nich wspomniani mężczyźni. Rosenfeld pełni funkcję kantora i przewodniczącego komitetu upamiętniającego węgierskich Żydów walczących o wolność.

Jak opowiedział gazecie Rosenfeld, „pluli na nas i krzyczeli, że miejsce brudnych Żydów jest w komorze gazowej i chcieliby nas zagazować”. Dodał, że wykrzykiwali też pozdrowienie hitlerowskie „Sieg Heil!”.

Studium przypadku nr 5

Sobotnia debata wyborcza w Kielcach została sprowadzona do aktów antysemickich i rzucania nakryciem głowy, gdy doszło do ostrej wymiany zdań na temat zwrotu mienia żydowskim ofiarom Holokaustu.

W trakcie dyskusji Dawid Lewicki, kandydat skrajnie prawicowej partii Konfederacja, położył przed kandydatką z ramienia partii rządzącej, Prawo i Sprawiedliwość, jarmułkę, i powiedział: „Oto symbol Prawa i Sprawiedliwości. Padają na kolana przed Żydami, wyprzedają państwo za 300 miliardów dolarów” (na podstawie doniesień z polskiej prasy).

Następnie Anna Krupka, kandydatka Prawa i Sprawiedliwości, zrzuciła jarmułkę ze stołu.

Potem, gdy wstała, by przemówić, widać było Konrada Berkowicza, innego członka Konfederacji, który podniósł jarmułkę i trzymał ją nad głową Krupki.

* <https://jewishnews.timesofisrael.com/hungarian-cantor-and-wife-called-filthy-jews-who-belong-in-the-gas-chamber/>

** <https://www.timesofisrael.com/polish-candidate-puts-kippah-on-riva1-says-her-party-kneels-to-jews/>

Studia przypadków

Przeanalizuj podane studia przypadków,
posługując się podaną definicją

Studium przypadku nr 6

Po raz kolejny mury otaczające liceum Mamiani w Rzymie zostały zeszpecone przez wandalów swastykami i nazistowskimi hasłami.

Przekaz w formie graffiti głosił: „Rzym jest nazistą!”, a otaczały go swastyki.

Gdy Tiziana Sallusti dowiedziała się o malunku od uczniów, od razu zgłosiła sprawę władzom.

Mur był niedawno przemalowywany po podobnym incydencie. W przeszłości zgłaszano już faszystowskie graffiti, jak i przemoc, do jakiej dochodzi między młodymi ludźmi z przeciwstawnych sobie frakcji politycznych w Rzymie. Jak powiedziała dyrektorka: „To nie pierwszy raz, gdy mają miejsce takie wydarzenia. To nie jest cios wymierzony w liceum, ale w Rzym i we Włochów”.

Incydent wydarzył się zaledwie kilka dni po tym, jak w położonym na północy Włoch Mediolanie pojawił się antysemicki plakat”. Na plakatach, nie do końca czytelnych, wypisano twierdzenia, że to Mosad, izraelska agencja wywiadowcza, stała za atakami terrorystycznym z 11 września 2001 roku. Była to już kolejna odsłona tej popularnej i bezpodstawnej teorii spiskowej.

Studium przypadku nr 7

Vasco Gargalo, znany rysownik, opublikował tylko kilka karykatur z jasnym antysemickim przekazem, jednak są one nadal publikowane. Jedna z nich z 2019 roku przedstawia Benjamina Netanyahu popychającego trumnę okrytą flagą Palestyny do pieca. Jest on opatrzony hasłem „Arbeit Macht Frei”.

* <https://antisemitism.org/swastikas-found-on-walls-of-school-in-rome-days-after-antisemitic-poster-appears-in-milan/>

** <https://www.publico.pt/2020/02/04/culturaipilon/noticia/cartoonista-vasco-gargalo-acusado-antisemitismo-comunidade-judaica-1902857>

BROSZURA

Studia przypadków

Przeanalizuj podane studia przypadków,
posługując się podaną definicją

Studium przypadku nr 8

Leonard pracuje w kancelarii prawniczej. Praktykuje judaizm i jest sumiennym, oddanym prawnikiem. Jak wielu praktykujących Żydów Leonard nosi pod ubraniem talit. Pewnego razu szef powiedział mu, że Leonard nie posiada „odpowiedniego wizerunku”, by spotykać się z klientami. Dlatego poproszono go, by przestał nosić talit (tak naprawdę jedyną widoczną częścią talitu Leonarda są przywiązane frędzle cicit). Leonard nie zgodził się na to, by nie nosić talitu. Od tamtej pory odnosi wrażenie, że jego szef woli nie przydzielać mu ważnych klientów.

Studium przypadku nr 9

Kibice piłkarskiego klubu Lazio wywołali burzę, gdy przedstawili Anne Frank, żydowską pamiętnikarkę i ofiarę Holokaustu, w koszulce Romy, ich odwiecznych wrogów, obok antysemickich sloganów.

Rzymska policja prowadzi dochodzenie w sprawie o antysemityzm. Osoba zgłaszająca zeznała, że kibice Lazio po zwycięstwie 3-0 z Cagliari w niedzielnym meczu Serie A pozostawili naklejki na Stadio Olimpico, stadionie współdzielonym przez oba kluby stolicy Włoch.

Ekstremistyczni kibice Lazio przebywali w południowym obszarze stadionu, gdzie zwykle przebywają sympatycy Romy. Przydzielony im obszar, został zamknięty ze względu na rasistowskie śpiewy.

Dzień po meczu sprzątacze znaleźli naklejki na szybach w tej części. Udało im się je później usunąć.

Władze klubu Lazio, uznawszy ten akt za haniebną, ostro zareagowały. Prezes klubu, który nie jest Żydem z pochodzenia, złożył wieniec w głównej synagodze w Rzymie, w trakcie kolejnego meczu włoska federacja piłki nożnej odczytała fragmenty „Dziennika Anne Frank”, na stadionie miała miejsce tzw. minuta ciszy, do Auschwitz wysłano misję złożoną z 200 młodych kibiców, natomiast w trakcie kolejnego meczu Lazio, tym razem w Bolonii, piłkarze mieli zdjęcia Anne Frank na swoich koszulkach.

Studium przypadku nr 10

11 lutego, tuż przed rocznicą śmierci Ilana Halimi, ścięto dwa drzewa posadzone we francuskiej miejscowości Saint-Genevieve-des-Bois. Halimi był 23-letnim Żydem, którego znaleziono w 2006 w stanie agonii. Na pewną śmierć przy torach kolejowych pozostawili go mężczyźni, którzy torturowali go przez 24 dni.

Mężczyzna zmarł w drodze do szpitala. Najpierw go uprowadzono, potem torturowano, na koniec zamordowano, a wszystko dlatego, że gang ten uznawał Żydów za „bogatyń”.

Tak oto brzmiało oświadczenie przedstawicieli ratusza Sainte-Genevieve-des-Bois: „Chcą zabić Ilana Halimi po raz drugi”.

To najnowszy incydent w całej serii antysemickich zdarzeń, takich jak rysowanie swastyk na skrzynkach pocztowych Paryża z portretami nieżyjącej już minister Simone Veil, która przetrwała Holokaust czy wymalowanie słowa „Juden” na oknie paryskiej restauracji „Bagelstein”.

**Talit katan* (w języku jidysz/hebrajskim aszkenazyjskim *tallis koton*, czyli „mały talit”) to część garderoby z frędzlami noszona zgodnie z tradycją na ubraniu mężczyzny lub pod nim. Przypomina ponczo i posiada otwór na głowę oraz specjalnie związane i zaplecione frędzle zwane cicit związane z jej czterema rogami.

**

<https://www.thejcc.com/news/world/memorial-to-french-jewish-murder-victim-ilan-halimi-is-vandalised-figures-show-antisemitism-soaring-1.479938>

JAK STAWIĆ CZOŁA PROBLEMOM

Odgrywanie ról

Wszędzie ich (Żydów) pełno!

Daj spokój! Nie bądź Żydem! Podziel się ze mną swoją pizzą!

Mam takiego kolegę Żyda...

Och, jesteś Żydem? Co sądzisz na temat konfliktu Izraela z Palestyną?

A więc masz izraelskie obywatelstwo?

Czy bardziej czujesz się Żydem niż Polakiem, czy odwrotnie?

Uwielbiam żydowskie śluby, pełno tam folkloru i kolorów!

Zabawne, twoje nazwisko nie brzmi jak nazwisko Żyda.

Powiedz coś z żydowskim akcentem!

Jak to nie obchodzicie świąt Bożego Narodzenia? To okropne!

Nie macie nawet choinki?

Och, jesteś Żydem? Nigdy bym na to nie wpadła!

Od razu widać, że jesteś Żydem. Łatwo rozpoznać po nosie.

JAK STAWIĆ CZOŁA PROBLEMOM

Odgrywanie ról

Nie ma dymu bez ognia (powiedzenie antysemitów uzasadniające ich nastawienie wobec Żydów)

Nigdy nie spałem z Żydówką.

Uwielbiam hummus!

Gdy znajomy, którego znasz już bardzo długo, pyta: To jesz wieprzowinę czy nie?

Och, jesteś Żydem? Czyli nie pijesz alkoholu.

Sprawujecie kontrolę nad światem finansów / mediami / Hollywood.

To zachowanie mają w swoich żydowskich genach

Gdyby Żydzi potrafili być bardziej krytyczni wobec Izraela, na świecie byłoby mniej antysemityzmu.

Twój rząd (Izrael) dopuszcza się tam (na Bliskim Wschodzie) naprawdę wstrętnych rzeczy.

Nie mógłbym popierać organizacji syjonistycznej.

Żydzi dbają tylko o innych Żydów, nikogo więcej.

Dlaczego wszyscy Żydzi wspierają Izrael?
